

ԱՐԱՋԻ

891. 995

Ա-82

ՊԵՏԱԴԱՐԱՆ

891 995

2011-05

Ա-82

ԱՐԱՋԻ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

ՊԵՏՅՐԱՏ

ՀԼԿՑԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱ-ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՁԵՐԵՎԱՆ

1938

18110

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԴԻՆԱԿԱՆ ԵՊԱՐԽՈՍԿՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

36002-62

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԵՊԱՐԽՈՍԿՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

8001

5530426

ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՐՈՆ

1.

— Վարդանը դալիս ա, Վարդանը դալիս ա,— տարածվեց գյուղում, ու մի քանի րոպեյից հետո յերեխաները լցվեցին Վարդանենց տան առաջ:

Բոլորը նայում էին աչքերը չռած ու զարմանում,— մի՞թե ես են առաջվա Վարդանն ե. ի՞նչ մեծացել ե, ի՞նչ լավ կարմիր բանակային դարձել, ի՞նչ լավ շորեր ու կոշիկներ ունի...

Իսկ Կարոն՝ Վարդանի փոքր յեղբայրը, ուրախությունից աչքերով ուտում էր Վարդանին: Նրա ամեն բանից քեֆը դալիս էր. ձեռքը քսում էր Վարդանի շորերին, կոշիկներին, մանավանդ հավանում էր նրա լեռն ու կաշվե կապիչը, փորից այնպես լավ, քաղաքի կաշվի հոտ էր բուրում: Կարոն չատ կուզեր աչդպիսի մի գոտի ունենալ իր փայլուն, դեղին զարդարանքներով:

Խոսելիս Կարոն բոլորովին մոռանում էր Վարդանին, կարծես ուզում էր նրա ամեն մի

խոսքը բռնի ու զրպանը դնի: Ա՛խ, ինչ լավ եր
խոսում Վարդանը, — իսկը ուսում առած մար-
դու նման:

Մի խոսքով՝ Կարոն այնպես եր ուրախա-
ցել, վոր ուզում եր վոչ ուտի, վոչ խմի, այլ
միայն Վարդանի մոտ լինի: Նա Վարդանի
կողքից չեղ հեռանում, այնքան եր հարց ու
փորձ անում, այնքան եր ձեռքը քսմսում նրա
շորերին, վոր մայրն ել չհամբերեց, բարկա-
ցավ Կարոյի վրա:

— Ա՛յ տղա, քա՞նի Վարդանի յերեսը վեր
բերես, մի թող յերեսիս կուշտ մտիկ
անեմ ե՛... .

2.

Առավոտը վաղ այն անպիտան փոքրիկ
աքլորը յեկավ դռների մոտ, մի դիլ ծուղրու-
ղու կանչեց, Կարոյին դարթեցրեց: Չարթեց
Կարոն ու սկսեց մտածել, թե ի՞նչ լավ կլինի,
յեթե ինքը կարմիր բանակային դառնա, բայց
այդ յե՞րը կլինի: Նա սկսեց մատենելով հաշ-
վել. չե՛, դեռ յոթ տարի կա. Կարոն չի կա-
րող այդքան յերկար սպասել... ա՛խ, նա կու-
ղեր հենց հիմի գնար քաղաք, Վարդանի նման
լավ տղա դառնար...

Այսպես մտածում եր Կարոն, յերբ աք-
լորը մի անգամ ել ծուղրուղու կանչեց: Կարոն
վեր կացավ, աչք անեց տանը, տեսավ, վոր

Վարդանը դեռ քնած ե, իսկ մայրը, տատն ու
քույրը դուրսը՝ բախում լվացք են անում: Կա-
մացուկ, բորիկ վոտներով մոտեցավ, վերցրեց
Վարդանի շորերը, շտապ-շտապ հագավ, ու
լայն կոշիկները վոտքին քարշ տալով, դուրս
յեկավ բակը:

Առաջինը Կարոյին նկատեց մայրը:

— Վա՛յ, անպիտան, եդ դու յե՞ս. եդ ի՞նչ
ես շորերը փչացնում, չե՞ս վախենում Վար-
դանից:

Իսկ տատը տեսնելուն պես ծիծաղից
թուլացավ:

— Ա՛յ, գիժ՝ Կարո, — ասում եր նա. —
գնա՛, գնա՛ քաղաք, վոր դու ել եդպես լավ
տղա դառնաս, լավ նախշուն շորեր հագնես:

— Տատի, թող ինձ տանեն քաղաք, տե՛ս
ինչե՛ր եմ անում ե՛... .

Ասաց Կարոն ու ձգվեց, փքվեց, սկսեց
մեծի քայլերով անց ու դարձ անել գավթում:

Հանկարծ ներսից լսվեց Վարդանի ձայնը:

Կարոյի սիրտը դողաց: Շփոթվելուց չե՛ր
իմանում ի՞նչ անի: Նա մոտեցավ տատին,
հուսալով, վոր նա կազատի իրեն դժվար
դրուժյունից, բայց տատը վեր կացավ ու
բռնելով Կարոյի ձեռքից, ներս տարավ տուն:

— Ա՛րի, ա՛րի, ա՛յ ավագակ Կարո, մի
ասեմ Վարդանին, ականջներդ քաշի:

Կարոն այնպես եր կարմրել, ինչպես կար-
միք խնձոր. նա սպասում եր, վոր Վարդանը

կբարեաճա, բայց նա, տեսնելով Կարոյի լայն կախ ընկած շորերը ու մինչև ականջները իջած գլխաբեր, սկսեց ծիծաղել:

— Ա՛յ դու անպիտան, եդ ի՞նչեր ես ա-
նում, —ասաց նա, մատով թեթև խփելով
Կարոյի բթին:

Հազիվ հազ Կարոն հանգստացավ. ա՛յ թե
վախենում եր ե՛...

3.

Անցել եր յերկու շաբաթ:

Վարդանի վերադառնալու որն եր: Ձին
արդեն թամբած կանգնած եր դռանը, վրան
մի լիք խուրջին ձգած, մեջը ճամբի պաշար
ուսպիստակեղենը դարսած: Վարդանը հոր հեռ
նախաճաչելուց հետո դուրս յեկավ, փաթաթ-
վեց տատին, մորն ու քրոջը ու ձին նստելով,
հարցրեց.

— Բա մեր Կարոն ուր ա՞:

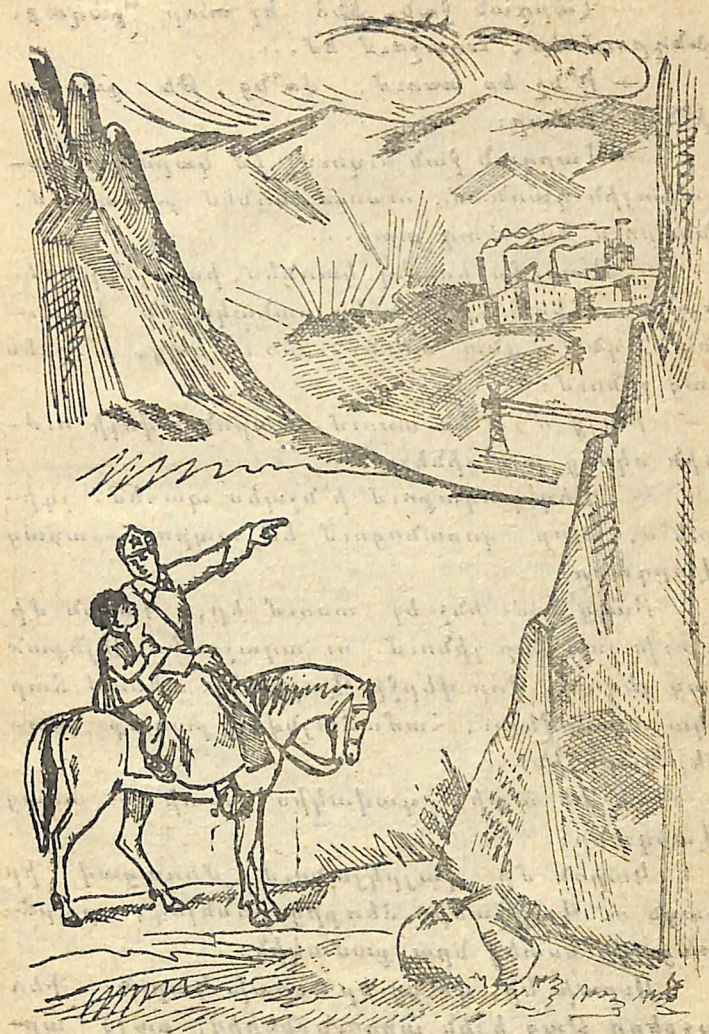
— Ո՞վ ա իմանում, խաղով ընկած կլինի,
—ասաց տատը:

— Դե մնաք բա՛րով, —ասաց Վարդանն
ու ձին քշեց:

Դյուղից դուրս գալով, Վարդանը նկա-
տեց ճանապարհի մեծ քարի վրա մի տղա:
Մի քիչ ել վոր մոտեցավ, տեսավ՝ Կարոն է:

— Եստեղ ինչ ես չինում, — ասաց Վար-
դանը, ձին կանգնեցնելով:

Կարոն մոտ վազեց Վարդանին, բռնեց
նրա վուռիցը ու սկսեց աղաչել:

— Վարդան ջան, ինձ ել տար քաղաք, թնդրում եմ, աղաչում եմ...

— Ի՞նչ ես ասում, վո՞նց թե քաղաք, ի՞նչի համար:

— Վարդան ջան ուզում եմ կարմիր բանակային դառնում, ուսում առնեմ քաղաքում, խնդրում եմ հետզ տար...

— Ուսումը եստեղ կառնես, իսկ յերբ կմեծանաս, հետո ել կարմիր բանակային կդառնաս. գնա՛, գնա՛ տուն... սո՛ւս կաց, ի՞նչ ես լաց լինում:

Բայց ո՞ւմ ես ասում. Կարոն ավելի ուժ-գին սկսեց լաց լինել:

— Քեզ քաղաքում ի՞նչպես պահեմ. չգիտե՞ս, վոր զորանոցում եմ ապրում—ասաց Վարդանը:

Բայց նա ինչ ել ասում էր, Կարոն մի գլուխ լաց էր լինում ու աղաչում: Այնքան լաց յեղավ, վոր վերջը Վարդանը տեսավ ճար չկա աղատվելու, համաձայնվեց քաղաք տանել Կարոյին:

— Դե ավրի, գավակիս նստի՛, — ասաց Վարդանը:

Կարոն մի վայրկյանում մոռացավ իր լացն ու Վարդանի ձեռքից բռնելով, բարձրացավ, նստեց նրա քամակին:

Ուրախ էր, վո՞նց էր ուրախ Կարոն: Դեռ աչքերը թաց էյին արցունքներից, բայց արդեն ծիծաղում էր, ու վրտներով հրում էր

ձիուն, վոր շո՛ւտով, շո՛ւտով հասնեն քաղաք ու Վարդանը հանկարծ միտքը չփոխի՝ հետ չառնի գյուղը:

Ճամբին Վարդանը մի գյուղացու հետ ապսպրեց, վոր իրենց տանն իմաց անի, թե Կարոյին տանում է քաղաք, թե չե ո՞վ գիտե, ինչեր կարող էյին մտածել:

Կարոն դրա վրա արդեն պինդ համոզվեց, վոր իսկապես գնում է քաղաք:

Ի՞նչ ուրախություն...

4.

Ի՞նչեր ասես չեր տեսնում Կարոն քաղաքի ճամբին—սայլեր, ֆուրգոններ, ուղտեր: Ամեն ինչ նրան ուրախացնում էր, նույնիսկ աչնան ամպամած ուրբ. մանավանդ նա չատ ուշախացավ, յերբ պատահեց իր ընկեր Սուրենին, վոր հոր հետ վերադառնում էր ինչ վոր գյուղից:

— Եդ ո՞ւր ես գնում, — բարձր ձայնով հարցրեց Սուրենը:

— Քաղաք եմ գնում, — պատասխանեց Կարոն, ինքն ել զարմանալով իր ասածի վրա:

Ճամբին մի մեծ գյուղում հանգիստ առնելով, Վարդանն ու Կարոն նորից շարունակեցին ճանապարհը ու յերեկոյան դեմ հասան քաղաք:

Ահա և քաղաքը: Ի՞նչ նախշուն է քաղաքը, մտածում էր Կարոն — ի՞նչ մեծ-մեծ,

սիրուն տներ, լայն-լայն փողոցներ են, ի՞նչ լավ հագնված մարդիկ:

Քաղաքի ծայրին Վարդանն իջավ ձիուց ու Կարոյին նստեցրեց թամբի վրա: Ձին կամաց-կամաց եր գնում, իսկ Կարոն աչքերը չուած դեռ ու դեն եր նայում, ամեն բանի վրա զարմանում: Մի տեղ միայն Կարոն շատ վախեցավ, յերբ դիմացից ինչ վոր մի սև բան յեկավ արագ-արագ, սարսափելի ձայնով ճչալով: Ձին խրտնեց, մի կողմի վրա ընկավ, քիչ եր մնում վայր գցի Կարոյին:

Մի՛ վախիլ, — ասաց Վարդանը, մոտենալով Կարոյին. սա նստելու մաշին ա, ավտոմոբիլ են ասում:

«Ես ինչ սասանի սայլ ա, — մտածում եր Կարոն ու չարունակ վախենալուց հետ եր նայում, վոր տեսնի՝ Վարդանը գալիս ե՞, թե չե՞:

Վերջապես մի տեղ Վարդանը կանգ առավ, ներս մտավ մի տան լայն բակը, ձին պահ տվեց, վոր կերակրեն, իսկ ինքը խուրջինն ուսին, Կարոյին հետն առած, մի քանի փողոց ել անցավ ու ներս մտավ մի մեծ տուն:

Վարդանի յերեվալուն պես վրա թափվեցին նրա ընկեր-կարմիր բանակայինները. ամեն կողմից ձեռք եյին տալիս, համբուրում:

— Վարդան, մի նստի տեսնենք, ի՞նչ կա, ի՞նչ չկա. — ասաց ընկերներից մեկը:

— Ընկերներ, մինչև խոսք ու զրիցս մի

չտապով գործ ունեմ. — ասաց Վարդանը — յեկեք խորհուրդ անենք, — ես տղան իմ փոքր յեղբայրն ե, անունն ել Կարո. առավոտը լաց յեղավ, աղաչեց, վոր բերեմ քաղաք. շատ լաց լինելու պատճառով ճարս կտրած՝ հետս բերի: Հիմա դուք ասեք, ի՞նչ անեմ, ի՞նչպես տեղավորեմ սրան:

Կարոն մի քանի քայլ հեռու կանգնած, սիրտը լքլքալով նայում եր Վարդանի ընկերներին. նա լսում եր, վոր իր մասին են խոսում և անհամբեր սպասում եր, թե ինչ կվճռեն: Վերջապես Վարդանի ընկերներից մեկը համաձայնվեց Կարոյին տեղավորել իր յեղբոր մոտ, վորը բանվոր եր: Կարոն, Վարդանի դեմքին նայելով հասկացավ, վոր իր գործը հաջողվել ե:

Նույն յերեկոյան Կարոյին տարան իր նոր բնակարանը:

5.

Կարոն համարյա ամբողջ օրն անց եր կացնում զօրանոցում, հետևում եր զինվորական բոլոր վարժություններին: Մի շաբաթից հետո կարմիր բանակայինները վճռեցին Կարոյին իրենց զնդի վորդեգիր դարձնել, ու կարել տվին նրա համար իսկական կարմիր բանակայինի չորեր...

Կարող ե՞ք յերեվակայել Կարոյի ուրա-

խությունը: Ծորերը հագին եւ հանգստութիւն չունէր. նայում էր կրծքին, թեւերին, կոշիկներին ու չէր հավատում աչքերին, կարծես հարցնում էր ինքն իրան—ես յե՞ս եմ... Փողոցներով անցնելիս միշտ կանգ էր առնում խանութների մեծ պատուհանների առաջ, վարտեսնի իր պատկերը կարմիր բանակայինի շորերով: Ա՛խ, յեթե գյուղի իր ընկերները տեսնէին, ա՛յ թե կգարմանային...

Բոլոր կարմիր բանակայիններն ոգնում էին Կարոյին. մեկը տետր էր ընծայում, մյուսը գրիչ ու մատիտ, մի ուրիշը գիր էր սովորեցնում: Շուտով նրան միացրին անդադրեաների խմբակին ու Կարոն սկսեց իր կանոնավոր պարապմունքները:

Մի մեծ ուրախութիւն եւ Կարոյի համար վարդանի ընծայած այբբենարանն էր: Ամբողջ որը Կարոն այդ գրքից չէր բաժանվում, գիչերն եւ բարձի տակն էր դնում: Նա շատ անհամբեր էր, ուզում էր միանգամից ամբողջ գիրքը սովորել, վերջացնել:

Որեցոր նա սովորում էր նոր տառեր ու առաջ անցնում: Մի անգամ եւ նա զարմանքից վեր թռավ տեղից, յերբ հանկարծ կարգացի իր գրքում:

«ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՐՈՆ ՃԱՌ Ե ԱՍՈՒՄ ԻՐԵՆՑ
ԳՅՈՒՂՈՒՄ»

— Եղ հոյ ես եմ, — մտածում էր Կարոն, ու կարդում, մեկ եւ կարդում, զարմանում թե եղ ո՞վ է այդպես լավ բան գրել:

Ձե՛, Կարոյի հետ այժմ եւ կատակ անել չէր կարելի՝ նա արդեն կարմիր բանակային էր, նրանց վարժութիւնները սովորել էր, քայլում էր նրանց նման, կանոնավոր ձգված, ու հիմա եւ գիր էր սովորում. գրքի մեջ եւ իր անունը կար. նա այժմ ինքն իրեն անվանում էր «Կարմիր Կարո»...

Այսպես՝ Կարոն ապրում էր քաղաքում, սովորում էր, ու ինչ վոր իմանում էր, աշխատում միտքը պահել, վոր գնա իրենց գյուղում ընկերներին պատմի: Ինչ վոր գիրք էր ճարում, այն եւ էր պահում՝ գյուղ տանելու համար:

Ձմեռը նա ծանոթացավ պիոներների հետ, ու մի ամսի չափ հաճախելով նրանց պարապմունքներին, տեղեկացավ գործին ու հետո ընդունվեց պիոներական կազմակերպութեան մեջ: Այժմ արդեն նա վարժ կարդում էր, համարձակ խոսում ու վիճում էր իր նոր ընկերների հետ:

Բայց Կարոն մի գաղտնիք ուներ, վորի մասին վոչ վոքի չէր հայտնում. — նա շարունակ գիտում էր, վորպեսզի հետո այդ որինա-

կով կաղմակերպի պիտոներներին իրենց գյուղում: Մի ուրիշ գաղտնիք ել կար—նա չարունակ մտածում եր, թե ի՞նչպես մի պիտոներական թմբուկ ճարի իրենց գյուղի պիտոներների համար...

Շատ հոգսեր ուներ Կարոն, բայց գլխավոր հոգսն այն եր, վոր սովորի, շատ սովորի:

Գարնանը նամակ յեկավ գյուղից. հարց ու բարևից հետո գրած եր, թե—«Կարոյին ուղարկիր, գործի ժամանակն ե»: Վարդանը կարդաց նամակն ու ժպտալով ասաց Կարոյին:

— Հը՛, ի՞նչ կասես, Կարո, գնում ե՞ս, թե չե:

Կարոն գլուխը կախ նայում եր հատակին, չկարողանալով պատասխանել: Նա, իհա՛րկե, չեր ուզում գնալ, բայց ամաչում եր Վարդանից, չեր կարողանում ասել:

— Դե լա՛վ, — ասաց Վարդանը, — յերեւում ե՛՛ չես ուզում, մի տարի ել մնա, յեկող գարնանը կերթաս:

Կարոյի դեմքը բացվեց. նա չափից դուրս ուրախ եր, վոր ելի պիտի մնա ու սովորի, նա փաթաթվեց Վարդանին ու ասաց.

— Ելի յեմ ուզում սովորել, խնդրում եմ թողնես եստեղ:

Ու ելի մնաց Կարոն: Ամառը կարմիր բանակայինների հետ գնաց նրանց ճամբարը, ու այնտեղից գրեց իր առաջին նամակը ծնողներին.

«Միրելի հայր և մայր. յես արդեն գրեկ կարդալ գիտեմ. յեկող գարնանը կգամ գյուղ՝ ձեզ ոգնելու. ինձանից շատ բարե բուրջին. յես լավ եմ. — ձեր Կարո»:

7.

Վերջնական հասավ Կարոյի գնալու որը: Ո՛հ, ինչքան բան եր տանում նա հետը. մի փոքրիկ արկղ լիքը գրքերով, վորոնց մեջ կային այբբենարաններ ու պիտոներական գրքեր, հետո տանում եր սեւորեր, գրիչներ, մատիտներ, թանաքամաններ՝ իր ընկերների համար: Բայց նա տանում եր և մի ուրիշ բան—գիտե՞ք ինչ—մի պիտոներական թմբուկ, վորը մի քանի անգամ փաթաթել եր թղթերի մեջ:

Նա նստեց Փուրգոնը ու գոգում դրեց թմբուկը, վոր դես ու դեն չդիպչի ու չպատուի: Փուրգոնը արագ եր գնում, բայց Կարոյին թվում եր, թե շատ դանդաղ ե շարժվում ու անհամբերությունից վեր-վեր եր թռչում:

Յերեկոյան դեմ հանկարծ բլուրի վրայից յերևաց իրենց գյուղը. վո՛րքան փոքր և հասարակ եյին թվում Կարոյին գյուղի տները: Մտնելուն պես, ինչպես և Վարդանի գալու ժամանակ, յերեխաներն սկսեցին կանչել վազելով. —

— Կարոն գա՛լիս ա, Կարոն գա՛լիս ա...

Ու լցվեցին Կարոյենց բակը: Բոլորը պըլ-

չած նայում էյին, ձեռքով տնտղում նրա շո-
րերը, ու զարմանում, թե ի՞նչպես ե փոքրիկ
կարոն կարմիր բանակայինի շորեր հագել:

Իրենց բակը մտնելիս առաջինը կարոյին
հանդիպեց Բողար շունը: Նա բարձր թռիչքնե-
րով յեկավ առաջը, ուզում եր համբուրի:
Մայրն ու տատը հաղիվ կարողացան նրան
հեռացնել, վորպեսզի իրենք փաթաթվեն ու
համբուրեն կարոյին:

— Վա՛յ եղ դո՞ւ յես, մեր չարածճի կա-
րո՞ն, եղ ի՞նչ նախշուն տղա յես դառել, — ա-
սում եր տատն ու համբուրում:

Կարոն ինքն իրեն փքվում եր, մի քիչ ել
չարանում եր տատի վրա, թե ի՞նչու նա իրեն
փոքրի տեղ ե դնում, չարածճի ե ասում. չե՞
վոր ինքը հիմա մեծ տղա յե դարձել...

Ամբողջ յերեկո կարոյին հանգիստ չէյին
տալիս. յեկան հայրը, հորյեղբայրը, բարե-
կամները, իր ընկերները: Նա արդեն ցույց
տվեց ընկերներին իր բերած բաները և պատ-
վիրեց, վոր վաղը ժողով անեն:

8.

Հետևյալ որը կարոն հավաքեց իր ընկեր-
ներին ու մի պիոներական խումբ կազմեց: Նա
կարդաց իր բերած գրությունները, բացա-
տրեց, թե ի՞նչ ե պիոները ու վերջն ասաց,
վոր այս խումբը կպարապի, մինչև վոր կգա

հրահանգիչը և քննելուց հետո կհաստատի
պիոներական կազմակերպությունը:

Այդ որվանից նա սկսեց իր պարապմունք-
ները: Ինչե՞ր ասես չեր պատմում նրանց կա-
րոն. — այն բոլորը, ինչ վոր ինքն եր սովորել
քաղաքում:

Իր բերած թմբուկը կարոն հանձնեց Պետի-
կին, վորը դը՛մփ-դը՛մփ խփելով հրավիրում
եր պիոներներին ու հետո առաջն ընկած տա-
նում նրանց: Միայն մի տարրորինակ սովորու-
թյուն ուներ կարոն: Հենց վոր պարապմունք-
ները վերջանում էյին, հանում եր ծոցից իր
առաջին գզգզված այբբենարանը ու հարցնում
ընկերներին:

— Ապա ասեք, ի՞նչ ա գրած ես գրքում:
Ու բոլորը միասին ուրախ ասում էյին.

— ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՐՈՆ ՃԱՌ Ե ԱՍՈՒՄ ԻՐԵՆՑ
ԳՅՈՒՂՈՒՄ

ՊԻՈՆՆԵՐ ՍԱՐՈՆ

Փոքրիկ եր Սարոն, բայց շատ եր ուզում
մեծ լինել: Դե ասեք, ի՞նչպես նա անհամբեր
չլիներ.— իր մեծ յեղբայր Ռուբենը, մեկ ել
իրենց հարևանի տղա Շեկոն արգեն պիտնե-
եյին, իսկ ի՞նչը... մինչև յե՞րբ պիտի սպա-
սեր, վոր մեծանա...

Վո՞րքան եր աշխատում Սարոն, վոր շուտ
մեծանա,—առավոտը զարթնելուն պես մի լավ
ձգվում եր անկողնում, վոր յերկարի, հետո
շուտ-շուտ կախվում եր իրենց բակի թթենու
ճյուղից, բայց ելի միշտ Ռուբենն ու Շեկոն
ասում եյին—«դու դեռ փոքր ես, քո պիտնե-
րության ժամանակը չի:

Դե արի համբերի: Մանավանդ շատ եր
բարկանում Սարոն, յերբ պիտներների ժողո-
վի որը գնում եր խրճիթ-ընթերցարանի պա-
տուհանից նայում վոր տեսնի, թե ի՞նչ են
անում ներսը: Ռուբենը միշտ նկատում եր ու
ասում.

— Դու եստեղ ի՞նչ ես չինում. դու փոքր
ես, գնա տուն, մայրիկի մոտ...

Բայց Սարոն չեր գնում, միայն մի քիչ

հեռանում եր, անցնում փողոցի մյուս կողմը,
հետո նորից գալիս պատուհանի առաջ կանգ-
նում: Ահա տեսնում եր՝ սենյակի անկյունում
մի կարմիր շոր ձգած, նրա վերեն ել Լենինի
պատկերն եր: Հետո տեսնում եր սեղանի վրա
լրագրներ, գրքեր: Մի քիչ հետո բոլորը հա-
վաքվում եյին ու սկսում խոսել. ի՞նչ եյին
խոսում՝ պատուհանից չեր լսվում: Յերբ
պարծենկոտ Շեկոն եր խոսում, Սարոն միշտ
ասում եր ինքն իրեն,— սպասի՛ր, մի պիտնե
դառնամ, կտեսնես՝ քեզանից ել, Ռուբենից ել
լավ կխոսեմ»...

Դե հիմա ասեք, ի՞նչպես չբարկանա Սա-
րոն,— ինչու յեն իրեն միշտ փոքր ասում, չե՞
վոր ինքն ել Ռուբենի չափ գործ ե չինում
տանը, հիմա ել մի ամիս ե, ինչ գնում ե
ուսումնարան: Մի տեսե՛ք, ինչպես ե սովոր-
ում:

Ի՞նչ անենք, թե Ռուբենից յերկու տարով
փոքր ե, բայց վոր քաջ ե, են հաշիվ չի՞...

Սարոն տուն յեկավ ուսումնարանից
տխուր, հոնքերը կիսած: Առավոտը իր ընկեր
Սուբենն ասաց, թե քաղաքից յեկել ե պիտներ-
ների մեծը—հրահանգիչը ու պիտի խոսի ժո-
ղովում: Ի՞նչպես կուզեր Սարոն ինքն ել գը-
նար, լսեր են քաղաքից յեկած տղային, բայց
ի՞նչպես աներ...

Սարոյի մայրը նստած գուլպա եր գործում:

— Սարո ջան, ինչի՞ եղպես տխուր ես. ո՞վ ա քեզ չարացրել:

Սարոն լացակումած մոտեցավ մայրիկին:

— Բա ինչի՞ Ռուբենն ու Շեկոն ժողովի յեն գնում, իսկ ինձ չեն թողնում...

— Բան չկա, Սա՛րո ջան, դրա համար սիրտդ մի կտորիւ, ի՞նչ կա վոր,—կերթամ «պիոնների մեծերին կխնդրեմ, քեզ կընդունի: Ի՞նչի պետք ե չընդունի, ումնի՞ց ա պակաս իմ Սարոն... Ի՞նչ անեմ, թե մի քիչ փոքր ա, բա վոր պատիկ ու ճատիկ ա...

— Մայրիկ ջան, կերթա՞ս, կխնդրե՞ս, հա՞, —ասում եր Սարոն ու պինդ գրկում մայրիկին:

— Հա՛, բա՛, կերթամ կասեմ՝ ղոչաղ տղա ունեմ, տանու գործին հետևում ա, կովին, յեզներին մտիկ ա անում, ամեն բան կասեմ...

Սարոն ուրախ-ուրախ դուրս յեկավ տանից. գնաց վերցրեց գոմի ավելը և պիոնների նման ուսին դրած սկսեց բազում յետ ու առաջ քայլել, — «մե՛կ-յերկու, մե՛կ-յերկու» ասելով, քայլում եր ու յերբեմն ել բարձր ձայնով կանչում.

— Մի՛շտ պատրաստ, մի՛շտ պատրաստ...

Բայց այդ ժամանակ Շեկոն ուսումնարանից գալիս նկատեց Սարոյին:

— Հը՞, ի՞նչ ես վազվզում, էբբ թե պիտե-
ներ ե՞ս. դու դեռ պատիկ ես, ի՞նչ քու բանն
ա,—գնա հավեր արածացրու:

Ո՛ւֆ, Սարոն ինչպես բարկացավ:

— Հավերը դու արածացրու.—ասաց նա.—
ա՛յ, կտեսնես, մայրիկը կգնա կինդրի «հրա-
հանգչին», նա ինձ կընդունի:

— Ձեն ընդունի:

— Ա՛յ թե չեն ընդունի,— ասաց Սարոն
ու վրա վազեց, վոր բռնի Շեկոյին, իր ուժը
ցույց տա:

Բայց Շեկոն իսկույն փախավ:

— Հը՞, եղպես կվախես,— ասաց նրա յե-
տեվից Սարոն.—Մի սպա՛սիր, տես քեզանից
վոնց եմ առաջ ընկնում...

Սարոն անհամբեր սպասում էր այդ որվա
ժողովին: Դեռ ժամանակից առաջ նա գնաց
կանգնեց խրճիթ—ընթերցարանի պատուհանի
մոտ, տեսավ ներսը յերկու հոգի ելին, նրանք
եւ դուրս գնացին:

«Արի ներս մտնեմ,—մտածեց Սարոն.—
ի՞նչ պետք է լինի...»

Ու կամաց—կամաց, կառավի քայլերով
ներս մտավ, աջ ու ձախ նայելով: Մոտեցավ
կարմիր անկյունին, տեսավ, վոր Լենինի
պատկերի տակը դատարկ է ու կարմիր կտո-
րով վարապույրի նման ծածկված:

«Ես ի՞նչ լավ թագնվելու տեղ ե, մտածեց
Սարոն. արի մտնեմ պատկերի տակը, ոչով

չի իմանա, իսկ յես կլսեմ, ինչ վոր ժողովում
կխոսեն...»

Ասե՛ն ու անելը մեկ յեղավ,— Սարոն
մտավ տախտակի տակը ու թագնվեց վարա-
պույրի յետեվը:

Մեկ—մեկու յետեվից սկսեցին հավաքվել
պիտներները: Սարոյի սիրտը լեւքում էր—վա-
խենում էր, վոր տղաները կգան յես կքաշեն
վարապույրը ու կտեսնեն իրեն: Մեկ մտածեց
դուրս գալ, բայց ի՞նչպես կարող էր, չե՞ վոր
տղաները կծիծաղեյին վրան: չե՛, ավելի լավ
է մնա մինչև վերջը»...

Ժողովն սկսվեց: Հանկարծակի լուսթյու-
նից Սարոն իմացավ, վոր հրահանգիչը յեկավ:
Շուտով զանգը տվին, մի յերկու խոսք ասաց
Սիմակը, ու հետո սկսեց խոսել հրահանգիչը:
Ի՞նչ լավ էր խոսում, քաղաքի լեզվով ու
բարձր ձայնով:

Սկզբում Սարոն շփոթվելուց շատ քիչ բան
էր հասկանում, բայց հետո, յերբ հանգստա-
ցավ, սկսեց գլխի ընկնել ու մեծ ուշադրու-
թյամբ լսում էր: Դա այն տեղն էր, յերբ հրա-
հանգիչն ասում էր, թե պիտներները պիտի
լավ ընկերներ լինեն, միասին աշխատեն, իրար
հետ միացած լինեն:

Սարոն շատ հավանեց այդ խոսքերը, և
ուզեց անպատճառ տեսնի հրահանգչի դեմքը:
Եւ համբերեց, կարմիր շորի ծայրը քիչ հեռ
քաշեց ու նայեց արանքից, բայց հենց այդ

Ժամանակ մեկը կուացավ ու հարցրեց Սարո-
յին:

— Ես ո՞վ եմ:

Սարոն ուզեց լուռ մնալ ու թափնվել նո-
րից, բայց տղան նրա ձեռքից բռնեց ու դուրս
բերավ: Բոլորն ուշադրությունը դարձրին
կարմիր անկյունի կողմը ու սկսեցին ծիծաղել,
տեսնելով Սարոյին: Հրահանգիչը, նկատելով,
Սարոյին, հարցրեց տղաներին, թե ի՞նչ է պա-
տահել: Յերբ իմացավ, վոր Սարոն թափնված
է յեղել կարմիր անկյունում, նա մոտեցավ ու
հետաքրքրությամբ նայում էր նրան:

Ոհ, Սարոն ի՞նչպես եր վախենում, ու
ամաչում՝ կարմրել եր կարմիր բողկից ել ա-
վելի:

Մի՛ վախենա, — ասաց հրահանգիչը. —
բո անունն ի՞նչ է:

— Սա՛րո, — ցածր ձայնով պատասխանեց
նա, փոքր ինչ սիրտ առնելով հրահանգչի մեղմ
խոսքերից:

— Իսկ ազգանունդ ի՞նչ է:

— Չգիտեմ:

Բոլորը ծիծաղեցին:

— Ինչո՞ւ յես թափնվել այստեղ:

— Ուզում եմ պիտներ դառնամ:

— Լա՛վ, յես կասեմ, վոր քեզ պիտներ
դրեն. թեպես մի քիչ փոքր ես, բայց վո՛չինչ,
կընդունենք քեզ: Դե՛, հիմա արի կողքիս
նստիր:

Սարոն նստեց հրահանգչի կողքին: Նրա
աչքերը փայլում էին ու այստեղը վառվում,
կարծես կրակի մոտ եր նստած:

Ժողովը շարունակվեց, բայց Սարոն ել
չեր իմանում, թե ի՞նչ են խոսում. նա ուրա-
խությունից մոռացել էր ամեն ինչ ու մտա-
ծում էր, թե ինչպես ինքը պիտներ կդառնա
իրենց Ռուբենի ու Շեկոյի նման:

«Հըմ, Ռուբենն ել, Շեկոն ել այստեղ են
ու իրեն են նայում... ելի կասե՞ք թե Սարոն
փոքր է. հո իմացա՞ք ինչ ասաց հրահանգի-
չը»:

Ժողովը վերջանալուն պես Սարոն ծտի
նման թռավ իրենց տուն ու ընկավ մոր գիր-
կը. այնպես պինդ փաթաթվեց, վոր նրա ձեռ-
քից դուրպան վայր ընկավ:

— Մա՛յրիկ ջան, յես հիմի պիտներ եմ:

— Եդ ո՞վ ընդունեց քեզ:

— Ա՛յ ես քաղաքից յեկած հրահանգիչը:

— Ա՛յ ապրես, — ասաց մայրը ու համբու-
րեց. — հիմի տեսնում եմ, վոր կարգին մեծ տղա
յես: Բա եդ ի՞նչպես յեղավ, մի պատմիր:

Սարոն պատմեց ու ծիծաղեցրեց մայրի-
կին: Պատմելու ժամանակ յեկավ Ռուբենը:

— Ի՞նչ եյիր թափնվել, չես ամաչո՞ւմ.
ասաց նա:

— Լավ, յերեխա յա, ասաց մայրիկը. — ուզում ա պիտներ դառնա, ի՞նչ կա վոր. — Ի՞նչու ես բարկանում:

Սարոն պառկեց քնելու, բայց յերկար ժամանակ քունը չէր դալիս. շարունակ մտածում էր, թե ինչպես ինքը պիտներների հետ կանցնի փողոցով, ինչպես կերզի ու վարժություններ կանի...

Վերջապես Սարոյին պիտներ ընդունեցին: Գրողը Սիմակն էր, պիտներների քարտուղարը: Ի՞նչէր ասես Սարոն չարավ այդ որն ուրախությունից. մի քանի անգամ թուով իրենց տան մոտով անցնող առվի վրայից, բարձրացավ ծառը, հետո ներքե իջավ, սկսեց խաղալ իր շան հետ, վեր յելավ իրենց տան կառուրը, յեմ ելի այսպես շատ բաներ...

Բայց գլխավորը չասացի՝ Սարոն վերջրեց իրենց գամի ցախավելը, պիտների նման բռնեց ուսին ու քայլում էր բակում, շվշվացնում, յերգում, հաճախ կրկնելով.

— Սարոն — պիտն... մե'կ-յերկու, մե'կ-յերկու... մի'շտ պատրաստ, մի'շտ պատրաստ:

Փողոցի յերեխաները գալիս էյին, նայում Սարոյին ու բարկացնելու համար իրենք ել կրկնում էյին.

— Մե'կ-յերկու... մի'շտ պատրաստ...

Սարոն մոտ էր վազում, փախցնում յերեխաներին, հետո նորից քայլում ու ասում.

— Սարոն — պիտն... մե'կ-յերկու... մի'շտ պատրաստ... մի'շտ պատրաստ...

ՓՈՔՐԻԿ ՇԵՆԱՐԱՐՆԵՐ

1. ՄԵՐ ՀԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վերջապես հասավ ամառվա արձակուրդի
 ուր: Այնպես ուրախ եյի, վոր ել պատմել չեմ
 կարող: Վերջին յերեք ուրը անհամբերությու-
 նից չեյի իմանում, ի՞նչ անեմ: Կարծես յե-
 րազում լինեյի. ինձ թվում եր, թե մեր գյու-
 ղումն եմ, անտառում, կամ արոտներում՝
 սառն աղբյուրի մոտ, տափարի ու վոչխարի
 հետ:

Առավոտ եր. յերեք ընկերներս՝ յերեքս ել
 մի դպրոցից, յերկաթուղով ճանապարհ ըն-
 կանք դեպի մեր գյուղը: Գիտե՞ք մեր անուն-
 ները, — յերեկ լսած կլինեք, — յես անկարգ
 Շեղոն եմ, ընկերներս ել՝ մեկը Զեկուցում
 — Յեղոն եր, մյուսը՝ Ծրագիր — Կարոն:

Ահա գնացքը պտտվեց բլրի շուրջը, մի
 լավ սուլեց ու կանգ առավ: Յես ուրախու-
 թյունից ամեն ինչ մոռացած դուրս թռա,
 վորպեսզի տեսնեմ՝ կայարանն ելի առաջվա՞ն
 և մնացել, թե չե: Մեկ ել հանկարծ Կարոն
 հետևիցս կանչեց վագոնի պատուհանից:

— Շեղո, ի՞նչ անկարգ ես, իրեղեններդ
 թողել ես վագոնում, ինքդ դուրս յեկե՞լ:

Ու շտապ-շտապ ինձ հանձնեց կապոցն
 ու արկղը: Իրեղեններն առած գնացինք կա-
 յարան: Մեկ ել տեսնեմ՝ առաջս յեկավ մեծ
 յեղբայրս՝ Բենոն: Նա սայլով յեկել եր մեզ
 տանելու: Մի քիչ հանգստանալուց հետո
 նստեցինք սայլն ու յերգելով ճանապարհ ըն-
 կանք: Բենոն զգուշացնում եր, վոր չբղավենք,
 վորովհետև յեզները ջահել եյին, անփորձ,
 կարող եյին խրտնել: Բայց ո՞վ եր լսողը,
 այնպես եյինք հարայհրոց զցել, կարծես հար-
 սանիքում լինեյինք: Մի տեղ ել, բլրից իջնե-
 լիս, Բենոն ննջել եր, իսկ մեր անասելի բղա-
 վոցը շարունակվում եր: Հանկարծ յեզները
 խրտնեցին ու ճանապարհից դուրս գալով,
 սայլը շուռ տվին: Մենք թրմվացինք խոտերի
 վրա. լավ ե, վոր վնաս չեղավ. մի քիչ ցավ
 զգացինք, բայց իսկույն սկսեցինք ծիծաղել
 ու մոռացության տվինք: Իմ արկղը բացվել
 եր ու միջից վայր եր՝ ընկել իմ ռուսերենի դա-
 սագիրքը, ու մեկ ել սպիտակեղենը: Կարո-
 յինն ել ծրագիրներն եյին թափվել:

Մի կերպ սայլը շուռ տվինք, տեղը դրինք
 ու շարունակեցինք մեր ճանապարհը:

— Շատ չար տղերք եք, — ասում եր Բե-
 նոն. իսկը կապովի գժեր եք:

Կապովի գժե՞ր... եղ յես չեմ, եղ դու

յես, ասում էյինք ընկերներս միմյանց ու
երար ուսի խփում:

Մեկ էլ տեսնենք Ձեկուցում—Յեղոն հանել
է թուղթը ու ինչ վոր գրում է, չնայած վոր
սայլը անասելի ցնցում էր:

— Եղ ի՞նչ էս գրում, Յեղո, հարցրի
նրան:

— Ձեկուցում եմ գրում սայլը շուռ գալու
մասին:

— Ի՞նչպես թե գեկուցում, ում պիտի գե-
կուցես: Ենդուր են անունդ գրել Ձեկուցում—
Յեղո ե՛: Ու յերկուսով՝ յես ու Կարոն՝ սկսե-
ցինք ծիծաղել: Յեղոն ամաչելուց պահեց
թուղթն ու մատիտը:

... Ահա և մեր գյուղը. հեռվից յերեվում
էյին յեկեղեցու ծուռ դմբեթը, իրար վրա
թափված տները, փոքրիկ գետը, այգիները:

Սայլը դեռ կանգ առավ Կարոյենց տան
առաջ. հետո Յեղոյենց, իսկ մեր տունը գյու-
ղի մյուս ծայրին էր:

Դեռ տուն չհասած, իջա սայլից, վազեցի,
մտա մեր գավթիթը: Փոքրիկ քույրս՝ Սաթիկը
իր ընկերուհիների հետ խաղում էր: Ինձ վոր
տեսավ, ամեն ինչ թողեց ու վազեց տուն,
կանչելով.

— Շեղոն յե՛կել ա...

Տանից դուրս յեկավ մայրս, ձեռքերը
խմորոտ, ու փաթաթվեց վզիս, համբուրեց:
Մեր մեծ նանը նստած էր դռան մոտ, գծրդի

կտորի վրա: Նրա աչքերն ու ականջները թու-
լացել էյին. կանչների մոտը, բայց չճանաչեց
ինձ:

— Նանի, չե՞ս ճանաչում, — հարցրի.

— Եղ ո՞ւմ աչքն ես, — թույլ ձայնով,
կարծես հորի խորքից հարցրեց նանը:

— Շեղոն եմ, Շեղոն, — ասացի բարձր
ձայնով, ու դեմքս մոտեցրի նրան:

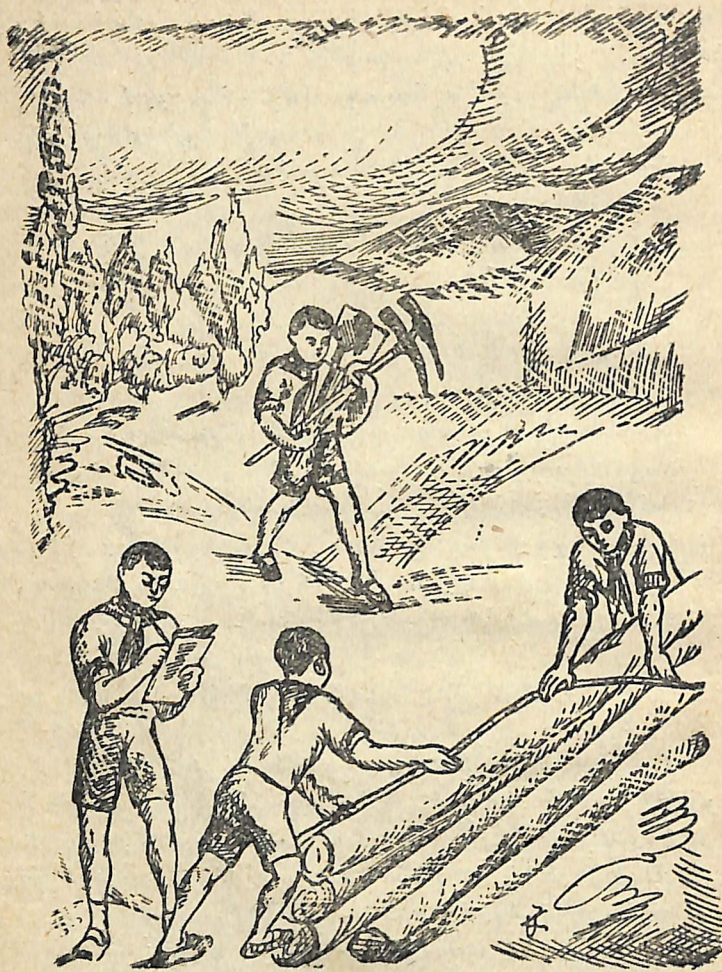
— Վա՛յ, Շեղոն ե՞ս. ա՛յ ապրես, զորա-
նաս:

Նանը դրիկեց ինձ ու յերկու թուշո համ-
րեց:

Շուտով աչքուց յեկան՝ հայրս, հորյեղ-
րայրս, մորաքույրս. բոլորն էլ ուրախ էյին,
իսկ մայրս աչքերը չեր հեռացնում ինձանից:
Փոքրիկ յեղրայրս խնդրեց, վոր իմ զրքերը
ցույց տամ նրան: Յես էլ ցույց տվի ու բացա-
տրեցի նրան միջի պատկերները:

2. ԿԱՄՈՒՐՁ ԵՆՔ ԾԻՆՈՒՄ

Մի շարաթ էր գյուղումն էյի: Ոգնում
էյի մեր տան գործերում, գնում էյի հանդը,
այգին: Բայց այդ ի՞նչ էր վոր... յես ուզում
էյի ուրիշ, մեծ գործեր անել. մտածում էյի
ջրանցքների, էլեկտրոկայանների, կամուրջ-
ների մասին: Անցյալ օրը հանդը գնալիս, տե-
սավոր մեր գետի վրա կամուրջ չկա, գյուղա-
ցիք մեծ քարերի վրայով են անցնում: Մտա-

ծեցի՝ ա՛յ լավ բան—հենց այստեղ կարելի
յե կամուրջ շինել:

Տուն գնալիս ել, յերբ անցնում եյի մեր
Լենինյան հրապարակով, տեսնեմ՝ նրա կողքի
նեղ փողոցի անկյունում չորս հատ գերան ե
գարած: Պատահեցի գյուղխորհրդի թղթա-
տար Ալոյին:

— Ավո, ես գերաններն ո՞ւմն են:

— Ո՞վ ա իմանում, վաղուց ա ետեղ
դրած են:

«Ուրեմն,—ասացի ինքս ինձ,— կամուր-
ջը պատրաստ ե»—ու առանց յերկար մտածելու
վազեցի Կարոյի մոտ:

— Կարո, տանն ե՞ս,— կանչեցի բարձր
ձայնով:

— Հա, տանն եմ, ա՛րի. հը՛, Շեղո, ի՞նչ
կա:

— Դեռ մի ասա, ի՞նչ ես շինում:

— Մածուն եմ ուտում. նոր եմ յեկել
գործից:

— Ի՞նչ մածուն ուտելու ժամանակ ե.
պե՞տք ե մի բան անենք, թե չե...

— Որինակ ի՞նչ...

— Ա՛յ ուրիշ տեղեր ջրանցքներ, հիդրո-
կայաններ, կամուրջներ են կառուցում, իսկ
մենք ի՞նչ ենք անում:

— Լա՛վ, արի, մածուն կեր, հետո ծրա-
դիր կկազմենք:

— Դու ել հենց քո ծրագիրն ես քչում.

իսկը վորժրադիր—կարո՞յես. չարծա՞ր, ամբողջ տարին ծրագրներ եյիր կազմում: Յես ասում եմ ուղղակի հենց գործի անցները...

— Դու ելի անկարգ Շեղոն ես մնացել. հենց այնպես ուզում ես սկսե՞նք...

— Հա՛, հենց ուղղակի, վազեվազ, իմացա՞ր. դե, վեր կաց, գնանք:

Եւ չթողեցի, վոր կարոն ձայն հանի, ձեռքից բռնեցի ու դուրս տարա. խեղճի մածունը կիսատ մնաց:

Համարյա վազելով գնացինք Յեղոյի մոտ: Նա նստած էր իրենց սրահում և իր փոքրիկ յեղրոր համար սայլակ էր շինում:

— Յեղո, ի՞նչ բանի յես,— կանչեցի բարձր ձայնով:

— Յերեսի համար սայլակ եմ շինում:

— Դու յել ժամանակ ես վատնում յերեսայական բաների վրա. չե՞ վոր շինարարական աշխատանքներ պիտի սկսենք:

— Դեռ մի յեկեք զեկուցեք, քնենք, հետո դիմենք գործի:

— Ի՞նչ զեկուցում, ի՞նչ բան,— ասացի, — դպրոցում ել գլուխներս տարար քո զեկուցումներով. չո՛ւտ արա, վե՛ր կաց, այստեղ գործի մասին ենք մտածում, իսկ դու զեկո՛ւցում...

— Ի՞նչ ե պատահել, մի ասեք տեսնեմ:

— Հետո կիմանաս. արի գնանք.

Յեղոյին ել քարշ տվի, հետս տարա: Յե-

րեքով գնացինք նախ գետափը, նայեցինք կամուրջի տեղը: Անպիտան Յեղոն սուս ու փուս նայում էր գետին ու խորամանկ ժլատով աչքը բաց ու խուփ անում.— յերեվի մտածում էր, թե ի՞նչպես պիտի շինենք կամուրջը:

Հետս տարա, ցույց տվի գերանները:

— Շե՛ղո, ես գերանները վոր չաա՞ն,— կասկածեց կարոն:

— Յե՛ս քեզ ասում եմ, ժամանակ մի՛ք կորցնի. Յեղո, դու յերկրաչափություն լավ ես իմանում, դու կլինես ինժեները, դե չնորքըդ ցո՛ւյց տուր:

Յեղոն ուրախացավ, վոր իրեն ինժեներ անվանեցի:

— Լա՛վ, կչափեմ գերանների յերկարությունը, հետո գետի լայնությունը, հետո կզեկուց... .

— Սո՛ւս... — ասացի յես,— ձեռքովս ծածկելով նրա բերանը: Գո՛րծ, գո՛րծ, իմա՞ցար, իսկ զեկուցդ պահիր...

— Դե պետք ե մի մետր ճարենք չափելու համար, և մի պարան:

Գնացինք կոոպերատիվ: Յեղոն մի ձույ ճարեց ու կոոպերատիվի մետրը վրան դնելով նշաններ արեց.

— Կա՛րո, դուք պարան ունե՞ք:

— Ունենք:

— Դե վա՛ղիր, բե՛ր, չուտ անենք, վեր-

Ջացնենք, վոր վաղն առաւմտից սկսենք կամուրջի կառուցումը:

Կարոն վազեց իրենց տուն ու շուտով վերադարձավ պարանը ձեռքին: Յեղոն առաջ մետրով չափեց պարանի յերկարությունը, հետո պարանն ու մետրը հետներս առած, գնացինք նորից գետափը: Յեղոն սկսեց իր ինժեներությունը. պարանի մի ծայրը տվեց Կարոյին և ուղարկեց մյուս ամբը, իսկ յես մնացի այս կողմը: Հետո, սկսեց մեզ չարչարել՝ ե'սպես կանգնեցեք, պարանը լա'վ ձգեցեք, ամբերին ուղղահա'յաց բռնեցեք,—մենք ել նրա հրամանները կատարում էյինք: Վերջապես Յեղոն հայտնեց ինժեների լրջությամբ, վոր գերանները լավ կգան:

— Դե մի քիչ շուտ ասեյիք, ի՞նչ կլինենք, — վրա պրծա յես:

— Ե՛հ, դու ել մի գլուխ չտապում ես. չե՞ վոր յերկու անգամ պիտի չափենք, վորպեսզի չսխալվենք:

— Կեցցես, — ասացի յես, ուրեմն վաղն սկսում ենք...

Առաւմտը վաղ վեր կացա, վերցրի Յեղոյին ու Կարոյին: Յերեքով ընկանք գյուղի փողոցները, դռնե-դուռ ման էյինք գալիս ու դուրս կանչում մեր ընկերներին ու հետներս տանում գետի Լենինյան հրապարակը:

Շուտով բարձրացավ հրապարակում պիտ-

ներական գրոշակը. թմբուկի դմբդմբոցը մի կես ժամում հավաքեց մի ահագին խումբ:

Մեր բաղդից այդ ուրը գյուղի համարյա բոլոր տղամարդիկ բացակա էյին. նրանք գնացել էյին չրջանի կենտրոնը ինչ-վոր հողային վեճի քննության: Թե չե կարող էյին խանդարել մեզ, — թե ի՞նչով՝ հետո կիմանաք...

Կարոն թուղթը ձեռքին ինչ-վոր գրում էր, իսկ Յեղոն հավաքում էր բահեր, քլունգներ, պարաններ:

Կարոն վերջապես թուղթը դրեց գրպանն ու առաջարկեց ինձ ժողովը բանալ: Յես այնքան էյի չփոթվում, վոր չգիտեյի ի՞նչ ասեմ: Բայց վերջապես սկսեցի:

— Ընկերներ, այսօր մենք սկսում ենք շինարար աշխատանքները. մեր առաջին գործն է լինելու կամուրջ շինելը. հենց կհասնենք գետափը, անմիջապես կանցնենք գործի: Ընկեր Յեղոն ցույց կտա, թե ո'վ ի՞նչ աշխատանք է կատարելու: Կեցցե՛ մեր շինարարությունը...

— Կեցցե՛, — թնդացին տղաները այնպիսի զիլ ձայնով, վոր ականջներս խլացրին:

Յես նայեցի տեսնեմ, Յեղոն ու Կարոն սուս ու փուս իրենց գործն էյին տեսնում: Յեղոն յերկու լուծ յեղներ էր ճարել, գերանները կապում էր ծայրից, իսկ Կարոն կարգով չարք-չարք կանգնեցնում էր տղաներին:

Յես շարունակ շտապեցնում էյի ու անհամբեր սպասում այն րոպեյին, յերբ հրաման կտամ ու բոլորը կշարժվեն:

Վերջապես յեկավ այդ բոպեն. յես կարմիր հրամանատարի նման բարձր ձայնով գոչեցի— «Հա՛ռաջ...» ու շարքերը ձգվեցին գյուղի գլխավոր փողոցով:

Ո՛հ, ի՛նչ աղմուկ, ինչ իրարանցում եր փողոցներում: Գյուղի յերեխաները շրջապատել էին մեզ, թռչկոտում էին, ժվժվում, իսկ կանայք դուրս էին յեկել թամաշա:

Գետափը հասնելուն պես՝ յերկու մասի բաժանվեցինք ու շարվեցինք յերկու ափերին: Ի՛նչ չարչարանքով, ի՛նչ հարահրոցով գերանները հասցրինք մյուս ափը, հետո պարանոներով այս ու այն կողմը քաշելով, կանոնավոր դիրք տվինք նրանց:

Հենց վոր գերանները մի կերպ շարեցինք, յես ել չհամբերեցի, վազեցի կամուրջով, վորպեսզի առաջին անգամ յես անցնեմ, բայց գերանը վոտներիս տակ շարժվեց և յես ընկա ջրի մեջ ու մի լավ թրջվեցի:

Ի՛նչ ծիծաղ եր. աջ ու ձախ ափերից այնպես համով էին քրքջում, վոր իմ ծիծաղս ել յեկավ.— «ա՛յ քեզ խայտառակություն», մտածում էի յես, «չինարարության հերոս Շեղոն ընկնի ջո՛ւրը... վա՛յ ամո՛թ, ամո՛թ»...

Յեղոն շարունակ նայում եր կամուրջին, ստուգում նրա ուղղությունը, ու շտկում. հետո յերբ արդեն դիրքը վորոշեց, քլունգներով փորել տվեց, վոր գերանների ծայրերը ամուր նստեն գետին:

Յերբ կամուրջն արդեն պատրաստ եր, Յեղոն բարձրացրեց դրոշակը մյուս ափից, իսկ Կարոն շարքերով կանգնեցրեց տղաներին:

Ապա յես վերցրի մի դրոշակ, իսկ մյուս կողմից Յեղոն իր դրոշակով յեկանք հանդիպեցինք կամուրջի մեջ տեղն ու իրար ձեռք սեղմեցինք:

— Կեցցե՛ մեր կամուրջը, թնդացին յերկու ափից:

Ու սկսեցինք յերգել Ինտերնացիոնալը: Յերբե՛ք, յերբե՛ք, յես այդպես ուրախ չեմ յեղել, ինչպես այդ բոպեյին:

Մենք յերգելով վերադարձանք գյուղը ու հապնելով Լենինյան հրապարակը՝ ցրվեցինք:

3. ՆԿԱՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԵՆՔ ՍՏԱՆՈՒՄ

Մյուս առավոտ գյուղխորհրդի կատարածուն յեկավ մեր տուն:

— Նախագահը քեզ կանչում ա,—ասաց նա:

— Ինչի՞ համար:

— Չգիտեմ:

Գնացի գյուղխորհրդի գրասենյակ, տեսնեմ— Յեղոն ու Կարոն ել կանգնած սպասում են: Նրանք ել չգիտեյին, թե ի՞նչի համար եյին կանչել ու ինձ նման զարմանում էին:

Յերբ մեզ ներս կանչեցին, նախագահը դեմքը խոժոռած նայեց մեզ:

— Դուք եք գերանները տարե՞լ, — հարցրեց:

— Այո՛, մենք:

— Ձեզ ո՞վ է իրավունք տվել:

Բոլորս կարմրեցինք, իսկ ամենից շատ՝ յես:

— Ուրեմն դուք տարել եք առանց թույլտվության, իսկ այդ գերանները պատկանում էյին մեր գյուղին, և դուք պիտի իրավունք խնդրեյիք գյուղխորհրդից: Ճի՞շտ է թե չե:

Մենք ավելի կարմրեցինք:

— Հը՞, ի՞նչու եք լռում. ուրեմն զգում եք, վոր մեղավոր եք, և պիտի պատասխանատվության յենթարկվեք... բայց իհարկե, յեռ գիտեմ, վոր ձեր նպատակը լավ է յեղել, շատ ուրախ եմ, վոր դուք այդպես ձգտում եք չինարարության, հենց այդ պատճառով ել ձեզ ներում եմ, միայն դուք պիտի մի գրություն ներկայացնեք և թույլտվություն խնդրեք ոգտագործելու գերանները կամուրջի համար, այսինքն անեք այն, ինչ վոր պիտի անեյիք գործի սկզբին:

Իմացա՞ք, դե հիմա գնացեք, դուք ազատ եք:

Դուրս յեկանք փողոց կարմրած, չփոթված:

— Հիմի Շեղո, տեսնում ե՞ս, վոր անկարգ, շտապ գործ բռնելը լավ չի, — ասաց Կարոն:

— Յես ել եդ էյի ուզում ասել, ավելացրեց Յեղոն:

— Ճիշտ է, ճիշտ, ընկերներ, — ասացի, — սրանից հետո առանց խորհրդակցության, առանց քննության ել վոչ մի գործ չենք բռնիլ: Յես եմ մեղավոր... դե, Կարո, մի լավ հայտարարություն կգրես գյուղխորհրդի նախագահին...

4. ՅԵՐՔՍ ԽՈՍՔ ԵՆՔ ՏԱԼԻՍ ՄԻՇՏ ՄԻԱՍԻՆ ԳՈՐԾԵԼՈՒ

Մի շաբաթ եր անցել այդ որից, յերբ քաղաքից յեկավ պիոներների հրահանգիչը:

Դեռ մինչև ժողով անելը նա յեկավ մոտս, հարց ու փորձ արեց, թե ի՞նչով ենք զբաղվել վերջին ամիսը: Յերբ յես պատմեցի, թե կամուրջ ենք շինել, նա շատ հետաքրքրվեց, խնդրեց մանրամասն գեկուցել ժողովում, թե ի՞նչպես ենք կազմակերպել և այլն...

— Ա՛յ քեզ գրություն. հիմա ի՞նչ պիտի անեմ, ի՞նչպես պիտի դուրս գամ այս դժվարությունից: Տխուր գնացի Յեղոյի մոտ, պատմեցի, թե մեզանից հաշվեալություն են պահանջում...

— Մի՛ վախիլ, Շեղո, ամեն ինչ պատ-

րաստ ե—մասնամասն կազմել եմ հաշիվը, թե քանի մարդ ե մասնակցել ու աշխատել, չինանյութերի արժեքն եմ նշանակել, աշխատանքինը նույնպես, և մինչև անգամ նկարել եմ կամուրջը ու նրա չափսերը գրել...

— Ա՛յ խորամանկ, դու եդ յե՞րբ ես արել:

— Քեզանից թագուն եմ արել:

— Ենդուր եյիր թուղթը մեկ-մեկ հանում, ինչ վոր բաներ գրում:

— Համարյա թե...

— Ո՛հ, Յեղո, ինձ լա՛վ փրկեցիր. ո՞վ գիտի, ծրագիր ել ես կազմել:

— Ձե՛, ծրագիրը կազմել ե Ծրագիր—Կարոն, նա ել ե պատրաստ:

— Ա՛յ քեզ հրաշք... ուրեմն քեֆ ենք անում, դե վե՛ր կաց, գնանք Կարոյի մոտ:

Գնացինք Կարոյի մոտ: Տեսնելուն պես յես ասացի կատակով:

— Չարմանալի տղա յես, Կարո, կամուրջ ես չինում, առանց ծրագրի, առանց նախագծի...

— Ա՛յ դու անկարգ Շեղո, հիմա՞ յես ասում հա՞. բա ի՛նչպես եյիր չտապեցնում, ձեռքիցս քաշում...

— Լա՛վ, լա՛վ, հա՛նիր ծրագրիդ:

Յերեկոյան ժողովին իմ տեղը մանրամասն զեկուցեց Կարոն: Յերեվում եր, հրահանգիչը շատ դո՛հ մնաց:

Յերբ դուրս յեկանք ժողովից, յես գրկեցի Յեղոյին ու Կարոյին ու ասացի:

— Ընկերնե՛ր, յես խոսք եմ տալիս, վոր սրանից հետո ել անկարգ, շտապ գործեր չեմ բռնելու, ել առանց ծրագրի, վո՛չ մի չինարար աշխատանք չեմ անելու...

— Իսկ յես,—ասաց Կարոն, առաջարկում եմ մեր Շեղոյին ել անկարգ «Շեղո» չափնք, այլ անունը դնենք՝ «Կրակոտ—Շեղո» համաձայն ե՞ս:

— Համաձայն եմ:

— Դե ձեռք-ձեռքի տանք,— չարունակեց Կարոն, խոստանանք միշտ միասին գործել՝ Կրակոտ—Շեղոն, Ծրագիր—Կարոն ու Ձեկուցում—Յեղոն...

Կեցցե՛ մեր յեռյակը...

ՇԵՐՈՍ ԿԱՐԵՆԸ

Ամեն անգամ, յերբ քեռիս տանը չի լինում, սուս ու փուս ներս եմ մտնում նրա սենյակը, դուռը կամաց հետ դնում, ապա մոտենում եմ նրա «հեղափոխական» շորերին. մի հաստ, ծանր, զինվորական վերարկու յե, մի պիպոզ գլխարկ ու յերկար ճտկերով կոշիկներ:

Դեռ սկզբում մի լավ տնտղում եմ շորերը, հետո սկսում եմ հագնել: Վոր տեսնեք ինձ այդ շորերով, կծիծաղեք. գլխարկը հասնում է մինչև ուսերս. թեք եմ դնում, վորպեսզի յերեսս չծածկի. ամբողջ վրտներս թաղվում են կոշիկների մեջ. իսկ վերարկվի մեծ մասը պոչի նման քաշ ե դալիս յետևիցս: Ուղղակի ծիծաղ ե, բայց յես չատ լուրջ եմ հագնվում:

Վերջացնելուց հետո գրպանիցս հանում եմ թղթում փաթաթած ալրած խցանն ու բխեր եմ շինում... Հիմա արդեն յես իսկական մեծ եմ... կանգնում եմ հայելու առաջ ու մտածում, թե ինչե՞ր կանեմ յես, յեթե մեծ լինեմ. իհարկե՝ կարմիր բանակային հրամանատար կլինեմ, ինչպես իմ քեռին ե: Նա չատ կռիվների յե մասնակցել. ի՞նչպես են ասում

եղ կռիվներին— հա՛, քաղաքացիական կռիվներ... յես ել հենց դրանից կսկսեմ:

Կնստեմ ձիու վրա, կառնեմ հետս հեծելազորն ու կգնամ շա՛տ հեռու, կհասնեմ Մոսկվա... ո՛հ, ի՞նչ մեծ քաղաք ե... այնտեղ ե մեր մեծ ուսուցիչ և հեղափոխության հրամանատար Լենինը... Նա կանգնած ե մի բարձր տեղ ու խոսում ե բանվորների առաջ:

Հանկարծ նա նկատում եմեր հեծելազորը, նկատում ե ինձ:

— Ընկե՛ր Կարեն,— ասում ե ընկեր Լենինը,— յեկել ես Հոկտեմբերյան հեղափոխությանն ոգնելո՞ւ, ա՛յ, ապրես, լա՛վ ես արել: Դե՛, այդ զորքը տա՛ր դեպի հարավային ճակատը, մաքրիր յերկիրը հակահեղափոխական թշնամիներից:

— Մի՛շտ պատրա՛ստ,— ասում եմ յես ու ձիս դարձնելով դեպի զորքերը՝ հրամայում եմ.

— Ընկերնե՛ր, դեպի հարավային ճակատը..

Ձե՛, մոռացա, այնտեղ դեռ մի ճառ եմ ասում, բացատրում եմ, թե ինչո՞ւ համար ենք կռվում, ի՞նչ ե Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ո՞վքեր են մեր թշնամիները:

Հետո շարժվում ենք առաջ. գնում ենք այնպես արագ, կարծես թռչում ենք: Այդպես դալիս ենք, վրա տալիս թշնամուն, փախցնում դեպի անտառները: Հանկարծ կարմիր բանա-

կայիններէից մեկը նամակ ե տալիս ինձ. բայց եմ անում, տեսնում՝ քեռուցս ե:

«Կարե՛ն,—գրում ե քեռիս—յես գերի յեմ ընկել թշնամու ձեռը. գտնվում եմ գետի այն կողմը. հասի՛ր քո ընկերներով և ազատի՛ր ինձ...»

Յես իսկույն քաջ տղաներից ընտրում եմ հիսուն հողի. մենք ըջում ենք ձիերը, անցնում գետի այն կողմը. հարձակվում ենք թշնամու վրա և ազատում քեռուս:

— Գեռի՛, ի՞նչպէս իմացար, վոր կռվի դաշտումն եմ,—հարցնում եմ յես:

— Յերբ մեր վաշտը գերի յեր ընկել, հանկարծ դու յերեվացիր մի խումբ ձիավորների հետ, ուզում եյիր չըջապատել թշնամուն, բայց միայն գերիների կեսն ազատեցիր. յես այդ ժամանակ տեսա քո դեմքը, ասի՛ ես հո մեր Կարենն ե...

Հետո յես ու քեռիս զորքի գլուխ անցած՝ նորից սկսում ենք պատերազմը հակահեղափոխականների դեմ: Փայլուն հաղթանակներ ենք տանում, բայց մի կռվում յես գերի յեմ ընկնում... ինձ տանում են, վորպեսզի մի մութ նկուղում փակեն, բայց յես փախչում եմ և ընկնում մի խիտ անտառ: Բարձրանում եմ բլրի գլուխն, ու այնտեղ մի բաց տեղ խարույկ վառում: Մերոնք նկատում են կրակն ու գալիս են, ինձ ազատում... Ո՛հ, ի՞նչպէս եմ

Համբուրվում ընկերներին հետ, ի՞նչպես եմ պատմում իմ գերության մասին...

Հետո թշնամուն հաղթելով՝ նրանց զորքի մի մասը գերի յենք վերցնում, իսկ մյուսը փախցնում ենք, ցրում: Յես ամբողջ բանակով զնում եմ ընկեր Լենինի մոտ:

Նորից տեսնում եմ՝ ընկեր Լենինը կանգնած է մի բարձր տեղ ու ճառ է ասում, իսկ նրա առաջ հավաքված են շա՛տ, շա՛տ բանվորներ իրենց կարմիր դրոշակներով:

Ընկեր Լենինը նկատում է մեզ ու ասում:

— Մեր քաջ կարմիր բանակայինները մեծ հաղթությունից հետո յեկել են մեզ մոտ. կեցցե՛ մեր կարմիր բանակը...

Բոլորը հանկարծ բղավում են:

— Կեցցե՛...

— Թող հրամանատար ընկեր Կարենը բարձրանա վերև, — ասում է ընկեր Լենինը:

Յես բարձրանում եմ վերեւ, ընկեր Լենինի մոտ. ո՛հ, ամաչում եմ, կարմրում. մտածում եմ՝ ի՞նչ պիտի ասի նա. յերեմի նկատողություն պետք է անի... բայց ընկեր Լենինը համբուրում է ճակատս ու ասում:

— Ընկե՛ր Կարեն, խոսի՛ր բանվորներին առաջ, պատմիր, թե ինչպես հաղթեցիր թըշնամիներին...

Բայց յես ամաչելուց չեմ կարողանում խոսել. կարմրում եմ ու գլուխս կախ նայում գետնին:

Հետո Լենինը մոտենում է ինձ, ձեռքը զնում ուսիս ու ասում ժպտալով.

— Ընկե՛ր Կարեն, յես կարծում եյի մեծացել ես, բայց դեռ փոքր ես... Վոչի՛նչ, կմեծանաս, հետո կխոսես...

Յես ավելի յեմ ամաչում, ել վոչի՛նչ չեմ տեսնում, կասես՝ աչքերս մթնում են...

... Հանկարծ զգում եմ, վոր մեկը հետեւիցս յերկու ձեռքով ծածկել է աչքերս: Նկատում եմ, վոր մեծ մարդու ձեռքեր են: Նոր միայն հիշում եմ, վոր հայեկու առաջն եմ կանգնած և յես փոքրիկ Կարենն եմ:

— Հայրիկն է, — ասում եմ:

Բայց բռնողը լուռ է:

— Քեռիս է:

— Հա՛, յես եմ, — ասում է քեռիս ծիծաղելով, — ա՛յ անպիտան, ելի՞ հագար իմ զինվորական շորերը. վերջը, ինչպես յերեմում է, կարմիր բանակային պիտի դառնաս...

— Գիտե՞ս, քեռի՛, ասացի յես, — հիմա ի՞նչպիսի լավ բաներ եյի յերեմակայում... Քեռի, Լենինի մոտ եյի գնացել... ա՛խ, յեթե յես մեծ լինեյի՛...

— Ի՞նչ կա վոր, լավ կսովորես, լավ կաշխատես, չուտով կմեծանաս...

— Գիտե՞ս, քեռի՛, քեզ գերությունից
ազատեցի...

— Ուհո՛ւ, այդքան քա՞ջն ես յեղել. դե
վոր այդքան շտապում ես մեծ լինել, արի՛ քո
պատկերը հանենք այս շորերով:

Ու քեռիս բերեց իր լուսանկարչական
գործիքը և պատկերս հանեց: Յերբ պատկե-
րը պատրաստ եր, նա գրեց տակը. — «նվեր
Հերոս Կարենին՝ սոցիալիստական հայրենի-
քի սպառազու կարմիր հրամանատարին»:

ԱՅ ԹԵ ԹՐՄՓԱՅ...

Գյուղի բատրակների ժողովն եր: Յերկար
սեղանի մոտ նստել եր բատրակ Սաքոն, գլու-
խը փալաններով կապկպած: Նրա կողքին
քարտուղար Տիգոն եր: Նա հարցեր եր տալիս
Սաքոյին ու գրում: Սաքոն պատմում եր, թե
ինչպես նրան ծեծեց կուլակ Հանեսը, վորի
մոտ նա ծառայում եր: Բոլոր տղաները բար-
կացած խոսում եյին այդ ծեծի մասին:

— Ես ի՞նչ խայտառակություն ե,—ասում
եր Հարոն,— քեզ ել հասա՞վ անիծած Հանեսի
ձեռք...

— Տղե՛րք, բա մենք մեռած ե՞նք, վոր ուր
ցերեկով եսպես ծեծեն մեր ընկերոջը. —ասաց
Պետրոսը:

— Մենք ել եդ ենք ասում,—վրա բերին
մյուսները,—պետք ե եդ ավազակ Հանեսին մի
լավ պատիժ տանք:

Հարոն մոտեցավ Սաքոյին, մի լավ դիտեց
նրա գլխի վերքերն ու ասաց.

— Ելի լավ ե, աչքին չի դիպել. թե չե
անիրավ Հանեսն աչք-ունք չի հարցնում:

Հիմա քո գործը դատարան կտանք, Հանեսի
ճաշը լավ կեփենք: Բայց յես կուղեցի, վոր
նրա գլխին մի ենպիսի պատիժ գար, ինչ-
պես մի անգամ պատահեց...

— Եդ յե՞րբ եր, — հարցրին ամեն կողմից:

— Պատերազմի տարին եր, առաց Հա-
րոն, — յես են ժամանակ տասնուհինգ տարե-
կան եյի և բատրակ եյի եդ Հանեսի մոտ:
Շատ եյի աշխատում, ինչ ասում եր, գլուխս
քաշ կատարում եյի: Բայց ինչ անեյի, չանեյի՝
միշտ Հանեսի հայհոյանքն ու ծեծն անպակաս
եր լինում:

Ամեն անգամ ծեծից հետո զնում եյի մորս
մոտ, ինչպես մի ծանր հիվանդ: Նա ել լաց ու
կոծ եր անում, բայց յերբ հանդարտվում եր,
ելի իր հին խրատն եր տալիս՝ վոր ելի խո-
նարհ ծառայեմ Հանեսին: Նա վախենում եր
Հանեսից: Դե ի՞նչպես չվախենար. են ժամա-
նակ ամբողջ գյուղը Հանեսի ձեռքին եր: Նա
ամենից հարուստն եր: շատերը նրան փող
եյին պարտ, իսկ ցարական իշխանավոր մար-
դիկ ել միշտ նրա տանն եյին իջնում, ու-
տում-խմում ու Հանեսին ամեն տեղ պաշտ-
պանում:

Ուղիղն ասած՝ ավելի լավ եր մարդ քաղ-
ցած մնար, քան թե ծառայեր եդ անիծած Հա-
նեսի տանը, բայց ի՞նչ արած, մորս խաթեր
մնում եյի:

Մի որ ել եդպես Հանեսն ինձ ծեծեց. հետո

գլուխս ես մեր Սաքոյի պես կապկպած գնացի
մորս մոտ: Ելի լաց յեղավ ու վերջն սկսեց իր
խրատները: Բայց ես անգամ համբերությունս
արդեն հատել եր: Մորս ասի՝ — մայրիկ, ել
չեմ ծառայելու Հանեսի մոտ:

— Վո՞նց թե չես ծառայելու, — սարսա-
փած ասաց նա, ծնկներին խփելով:

— Ել չեմ ուզում մնալ եդ գազանի մոտ:

Մայրս ինչքան աղաչեց, չլսեցի. վեր կացա
յերեկոյան գնացի Հանեսի տուն՝ վարձս ստա-
նալու: Տեսա՝ նա թիկնել եր թախտին ու արջի
նման մրթմրթում եր տանեցիների վրա: Ինձ
վոր տեսավ՝ վեր թռավ:

— Եստեղ ի՞նչ ես չինում, — ա՛յ փուչ ան-
պիտան, — բղավեց նա. — գնա քնի՛ր, եզուց ծե-
զին պետք է հանդը գնաս:

— Վարձս տուր, ել չեմ ուզում ծառայել,
— ասացի:

— Ըհը՛, յես քեզ հիմի լավ վարձ կը-
տամ, — ասաց նա ու մահակն առավ, հետե-
վիցս ընկավ:

Յես դուրս թռա ու վազեցի: Ել չեմ իմա-
նում, թե ո՞ւր եյի վազում: Եդ որն ել ցորենի
հորը բացել եյինք, մաքրել, վոր առավոտը
լցնենք ցորենով: Ես մեր կատաղած Հանեսը
մթնում չնկատեց, վոր հորը բաց է, վազեց հե-
տևիցս ու թր՛մփ, ընկավ հորի մեջ:

Տեսա, վոր յետևվիցս մարդ չի վազում.
փողոցում կանգ առա, ահանջ դրի: Ծիշտ վոր

Հանեսը չկար: Հետաքրքրվեցի, թե ի՞նչ յեղավ,
ու դես ու դեն նայելով, զգուշանալով, դարձա
դեպի տուն: Տեսնեմ՝ Հանեսանց բախում հա-
րա յեն տալիս, ոգնություն են կանչում ու
գյուղացիք չորս կողմից հավաքվում են:

Վերջապես դուրս քաշեցին, բերին Հանե-
սին: Նրա բաղդից հորն ենքան եւ խոր չեր,
շատ չեր ջարդվել:

Նդպես, սիրելի ընկերներ, եղ Հանեսը
ինքն իրան լավ պատիժ տվեց. մի ամիս պառ-
կեց: Հիմի եւ, հո գիտեք, մի քիչ կաղում ե:

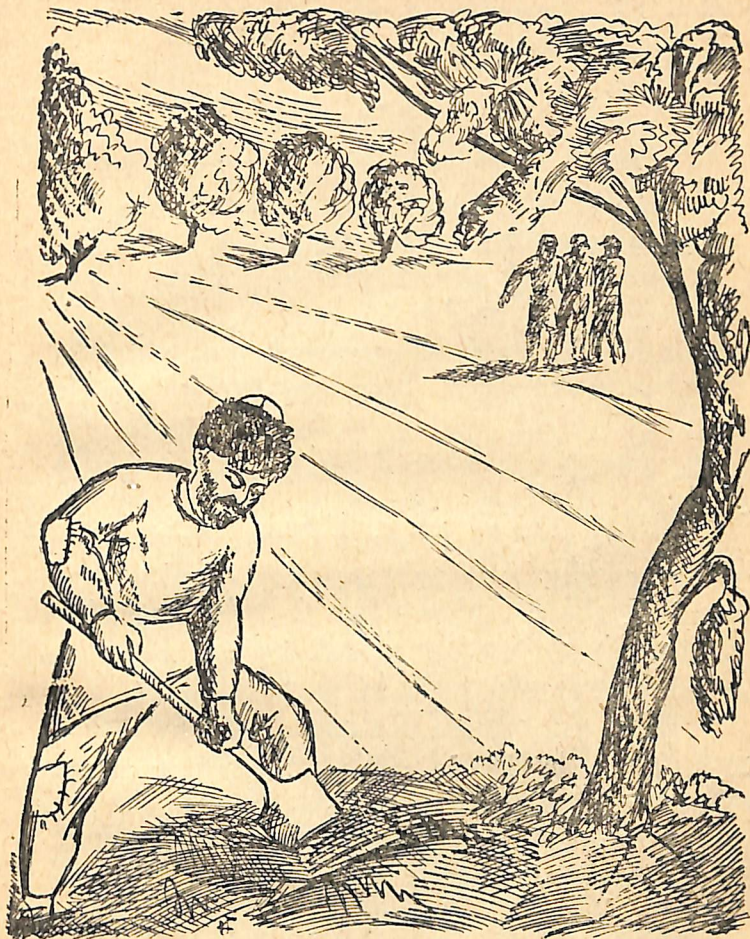
Վարձս, իհարկե, չտվեց, իսկ մայրս եւ
վախենալով՝ չզանգատվեց: Ասում եր՝ մեկ ե,
որենքն եւ նրա կողմը կպահի, քեզ վնջինչ չեն
տա:

Դրանից հետո յես եւ չմնացի ետեղ.
զնացի մեր հարևան գյուղը: Գնում եյի, ճա-
նապարհին տեղ-տեղ կանգ առնում, հիշում
եյի Հանեսի ստացած պատիժը, ասում եյի
մտքումս.

— Ա՛յ թե թրմփաց ե՛... .

Հիմա, ինչպես յերևում ե, Հանեսն ելի
չի խրատվել, հիմի եւ Սաքոյին ե ծեծել, բայց
վնջինչ, Սաքո՛, ելի մի լավ թրմփոց կանենք:

— Տղերք, ասաց Հարոն, — պետք ե իմա-
նք, վոր ես անգամ թրմփոցն ուրիշ տեսակ ե
լինելու: Բժշկից վկայական կվերցնենք,
գործը կտանք դատարան, կկանչենք են բու-

լոր տղաներին, վորոնց Հանեսը ծեծել է:
Ուրեմն, ընկերներ, վաղը Սաքոյի գործը
հանձնում ենք դատարան: Համաձայն եք:
— Համաձայն ենք:

Սաքոյին ծեծելու համար Հանեսին դատի
կանչեցին: Դատարանում նրան հարցրին.

— Դո՞ւ յես ծեծել Սաքոյին:

— Չե՛, դե յես ենպես... Չեռքս դի-
պավ... հո չեմ ծեծել...

Բայց վկաները հաստատեցին, վոր Հանե-
սը սուտ է խոսում: Նրա առաջվա բատրակ-
ները յեկել էյին դատարան և պատմեցին, թե
ինչպես նա միշտ ծեծում էր իրենց: Հանեսին
վճռեցին մի տարվա կալանք:

Ուղղիչ տանից դուրս գալուց հետո, Հա-
նեսը փափկել էր ինչպես բամբակ. իսկի ձեռք
կբարձրացնե՞ր, վոր մեկն ու մեկին ծեծի:
Վո՛չ, նա ավելի շուտ իր ձեռքը կկտրեր,
քան թե այդպես բան կաներ:

Յերբ մի անգամ Սաքոն իր ընկեր բա-
րակներին հետ տեսավ Հանեսին, շատ խեղճա-
ցած այդում աշխատելիս, նա ասաց.

— Տղերք, ես Հանեսն ե՞, մի տե՛սեք ի՞նչ
որն է ընկել. ի՞նչպես է խեղճացել, ա՛յ թե
թրմփաց ե՛... .

— Ա՛յ թե թրմփաց ե... — կրկնեցին նրա
ընկերները:

ԼԵՎՈՆԻ ՈՒԼԻԿԸ

Անցյալ ամառը Լեոնը գյուղումն էր, իր պա-
պի ու տատի մոտ: Ամառն այնպես լավ անցավ
վոր Լեոնը մինչև հիմա էլ չի մոռանում:
Հաճախ հիշում է կանաչ սարերը, աղբյուր-
ները, կովերն ու հորթերը: Շատ է հիշում
իր ընկեր Պետիկին, բայց ամենից շատ գի-
տե՞ք ում է հիշում — իր փոքրիկ ուլիկին:
Աչնանը, դպրոցները բացվելու ժամանակ Լե-
վոնը վերադարձավ քաղաք: Շատ եր ուզում
է հետը վերցնել և ուլիկին, բայց պապը չթո-
ղեց, ասաց՝ ուլիկը քաղաքում կհիվանդանա:
Լեոնը մինչև հիմա էլ չի հանգստանում: Հա-
ճախ նամակ է գրում Պետիկին, հարցնում է
նրան, թե ի՞նչպես է ուլիկը:

Այ, հենց դրանից է, վոր Լեոնը հաճախ
տխրում է: Անցյալ օրը շատ վոր մտածեց ու-
լիկի մասին, մի վոտանավոր գրեց:

Ախ, յե՞րբ կգա ամառը,
կնդրեմ հայրիկիս,
Ուղարկի ինձ գյուղը՝
Տեսնեմ այծիկիս...

Մի շաբաթ առաջ Լևոնը նամակ ստացավ գյուղից. գրում էր Պետիկը. —

«Սիրելի Լևոն, արդեն ձմեռ է: Առավոտները յեղյամ է նստում ձյունի նման: Քո պապի բոլոր այծերը միասին գոմումն են տատիկը, մերիկը և թոռնիկը, այսինքն՝ քո ուլիկը: Յերբ այծերի առաջ խոտ ենք ածում, քո այծիկը ուրախ մկկում է, հետո սկսում է ուտել:

Ուլիկդ բավական մեծացել է, մինչև քո գալը լավ պոզեր կունենա: Դու գրում ես, վոր ուղարկենք քաղաք, բայց պապն ասում է՝ քաղաքում ուլիկին պահելը դժվար է: Վո՛չինչ, Լևոն՝ մինչև ամառ համբերի: Դե ի՞նչ անեմ, վոր չեն ուղարկում ուլիկիդ...

Մնաս բարե, Լևոն: Գրի՛ր քաղաքում ինչ լավ բաներ կան: Անցյալ օրը մեր գյուղով մի ավտոմոբիլ անցավ, ա՛յ թե վազում էր է — ինչ ձի կհասներ նրան...

Քո Պետիկ»:

Լևոնը յերեք անգամ կարդաց նամակը, հետո սկսեց մտածել իր ուլիկի մասին: Ճաշի ժամանակ նա բոլորովին մոռացել էր, թե վո՛րտեղ է նստած և ի՞նչ է անում: Իր փոքրիկ յեղբայրը՝ Սուրենը, ուզեց կատակ անել. նա Լևոնի առաջից մի կողմը քաշեց նրա կերակուրի ավանն: Լևոնը գլխով տարավ՝ բերեց, վոր ուտի, մեկ ել տեսավ՝ գլխով դա-

տարկ է: Նոր միայն նկատեց, վոր իր առաջ կերակուր չկա: Բոլորը ծիծաղեցին, իսկ Լևոնը շփոթվեց ու կարմրեց:

— Ի՞նչ էս այդպես ուշքդ կորցրել, — ասաց մայրը:

— Նամակ եմ ստացել գյուղից:

— Յերևի քո ուլիկի մասին է գրած:

— Ի՞նչպես իմացար, մայրիկ:

— Աչքերիցդ յերևում է:

— Գիտե՞ս, մայրիկ, չատ եմ ուզում այծիկիս տեսնել:

— Վո՛չինչ, ամառը շուտ կգա, — ասաց մայրը:

Հետո, յերեկոյան թվաբանության դասը պատրաստելիս Լևոնը մի քանի անգամ սխալվեց. որինակ՝ ասում էր — վեց անգամ ութ — վաթսուներեթ, հինգ անգամ յոթը՝ քառասուն: Վերջացնելով դասերը, նա նորից սկսեց մտածել իր ուլիկի մասին:

Վո՛րքան բաներ էր հիշում Լևոնն իրենց գյուղից...

...Ամառվա պայծառ առավոտ էր. արևն ուրախ փայլում էր, թռչունները ծվլվում էին: Լևոնը վաղ վեր կացավ, իսկույն վազեց ուլիկի մոտ: Ի՞նչ լավն է ուլիկը. սպիտակ է ու ճակատին սեւ բիծ ունի: Մի քիչ հաց ուտացրեց նրան, հետո վերցրեց յերեսսրբիչը ու վազեց մոտիկ աղբյուրը՝ լվացվելու: Ուլիկը

յետեից վաղելով գնում եր, վզին կապած բո-
ժոժը զընդզընգացնելով: Լեոնը լվացվեց,
հետո ձեռքերը թաց արավ, քսեց ուլիկի յե-
րեսին. ուլիկը չեր ուզում, մկկում եր, բայց
Լեոնը ստիպում եր, փոր լվացվի: Հետո զը-
նաց տուն, մի քիչ բան կերավ ու նորից դուրս
յեկավ փողոց ուլիկի հետ: Գնաց դեպի ներ-
քիվ, այգիների ճանապարհով:

Ահա և այգին: Լեոնը ներս մտավ, նրա
յետեից ել ուլիկը: Պապն այդ ժամանակ
հնձած խոտը դիզում եր: Լեոնը նստեց դեզի
տակ: Քիչ անց յերևաց պապը: Նա յեղանի
ծայրին բերում եր խոտի մի մեծ խորամ: Նա
ուրախացավ, աեսնելով Լեոնին:

— Հը՛, բարով, Լեոն, յեկե՞լ ես:

— Ուլիկին ել եմ բերել, — ասաց Լեոնը:

— Հա՛, լավ ես արել:

Բայց պապն այս անգամ անուշադիր,
խոտը ծուռ դրեց դեզի վրա, դեզի գլուխը
բանդովեց ու հանկարծ ընկավ Լեոնի գլխին:

— Վա՛յ, ես ի՞նչ յեղավ, — ասաց պապն
ու թողնելով ձեռքի յեղանը, շտապով սկսեց
հետ տալ խոտը Լեոնի վրայից:

Լեոնի գլուխը բացվեց խոտի միջից:

— Ո՛հ, ինչ մութն եր պապի, ասաց նա
ու դուրս ընկավ դեզից, վրտներով տանելով
խոտի մնացորդները: Նա սկսեց ծիծաղել:

— Վո՛չինչ, վո՛չինչ, — ասաց պապը, —

մաքրելով Լևոնի վրա մնացած խոտերը—կմե-
ծանաս, կմոռանաս:

Հետո Լևոնն անցավ կանաչ ծառուղիով
ու նստեց կեռասենու տակ: Հանեց գրպանից
փոքրիկ դանակը ու ծառի տակից կտրելով
ավելորդ մի շիվ, — սկսեց շտկել ու տաշել:
Ուլիկն էլ արածում էր ծառուղիում:

Մեկ էլ հանկարծ Լևոնը նայեց, տեսավ՝
ուլիկը չկա: Իսկույն վեր թռավ, սկսեց
փնտրել, պտտվեց չորս կողմը, բայց ուլիկը
չկար ու չկար...

Նա այնքան տխրեց, վար քիչ էր մնում
լաց լինի: Գնաց ավելի հեռու, ամեն կողմը
աչք ածելով: Յերբ հասավ այգու ծայրը,
հանկարծ մեծ թթենու մոտերքում լսեց ուլի-
կի ձայնը.

— Մը'կըկ-մը'կըկ...

Ս'յ թե վորտեղ է այծիկը, — մտածեց նա
ու գնաց դեպի ձայնը:

Տեսավ՝ Պետիկը նստել է մեծ թթենու
յետևը ու տապ արել. իր ուլիկն էլ նրա կող-
քին է:

— Դո՞ւ ես տարել ուլիկին, — հարցրեց
Լևոնը բարկացած:

Պետիկը ծիծաղեց:

— Լա՛վ, Լա՛վ, մի՛ չարանալ—ասաց նա,
յես եմ թագցրել:

Լևոնը մոտ գնաց. ուլիկը նկատելով նը-
րան, մկկալով մոտ վազեց:

Պետիկը պատմեց, թե ինչպես ինքը ծա-
ծուկ ներս է մտել այգին ու տարել է ուլի-
կին այն ժամանակ, յերբ նա շատ էր հեռա-
ցել Լևոնից:

Նրանք միասին զբոսնեցին այգում, թուխ
և կերաս կերան, հետո գնացին դեպի տուն:

Յերբ դուրս յեկան այգիների ճանա-
պարհը, հանկարծ նկատեցին, վոր իրենց յե-
տևից գալիս է պիոներների խումբը: Նրանք
միացան խմբին, իսկ ուլիկն էլ հետևում էր
Լևոնին:

— Մե՛կ-յերկո՛ւ, մե՛կ-յերկո՛ւ, — քայ-
լում եյին պիոներները, նրանց հետ էլ Լևոնն
ու Պետիկը, իսկ ուլիկը վազում էր, զը՛նդ-
զը՛նդ հնչեցնելով իր բոժոժիկները:

Ու այսպես քայլելով գնացին մինչև
տուն:

... Ո՛հ, ինչքան բաներ հիշեց Լևոնն իր
ուլիկի մասին: Արդեն ուշ էր, քնելու ժամա-
նակ էր, բայց նա դեռ նստած մտածում էր:

Լևոնն ուշքի յեկավ այն ժամանակ, յերբ
մայրը մոտեցավ ու ձեռքը դրեց նրա գլխին:

— Լևոն, դու գիտե՞ս, վոր արդեն ուշ է,
քո քնելու ժամանակն անցել է...

Լեռներ գնաց մայրիկի յետևից: Նա մի քանի անգամ հետ նայեց, կարծում եր, թե յետևից գալիս ե իր ուլիկը...

Ո՛հ, ո՛ւլիկ, ո՛ւլիկ, վո՞րտեղ ես. թե վոր Լեռներ քեզ տեսնի, ուղղակի կգրկի ու կհամբուրի...

1927

ԲԱՆՎՈՐ ՊԵՏԻԿԸ

Փոքրիկ Պետիկին մանկատան բոլոր փողները սիրում էին, և ինքն էլ սիրում եր բոլորին: Բայց Պետիկը սիրում եր և ազատ թափառելը:

Ահա յեկել ե գարունը. Արևն ուրախ չողջողում ե մանկատան պատուհաններում. Հարածճի ծտերը ժվժվում են բակում, ծառերի վրա. Ի՛նչ գուրեկան բուրմունք ե գալիս գաշտերից...

Պետիկը նայում ե պատուհանից. ո՛հ, ի՛նչ լավ ե հիմա դուրսը, ի՛նչ լավ ե ազատ թափառելը...

Պետիկը նայեց, նայեց ու ինքն էլ հիմա-ցավ, թե ի՞նչպե՞ս դուրս յեկավ մանկատանից ու գնաց չրջելու քաղաքում:

Պայծառ, տաք որ եր:

Պետիկը յերկար թափառում եր քաղաքի կենտրոնի լայն փողոցներով: Յերբ նա մի գեղեցիկ խանութի պատուհանում տեսավ

դարսած՝ յերչիկ, ապուխտ, յեփած հավեր,
նա ուտելու մեծ ցանկություն զդաց, բայց
հանկարծ հիշեց, վոր փախել է մանկատնից
և ուտելու վոչինչ չունի:

Պետիկն առաջ անցավ, սկսեց դիտել
մյուս խանութները, բայց ուտելը մտքից չեւ
հեռանում:

Հիշեց իրենց մանկատան ճաշը. «Շատր
Պուրդենը, Պատվիկը, Կորյունն առանց ինձ
կնստեն ճաշի ու մի լավ կուտեն,— մտածում
էր Պետիկը,— իսկ յե՞ս... Ի՞նչ պիտի ա-
նեմ... «Ավելի լավ չի՞ վերադառնամ մեր
մանկատունը», չե՛, չե՛, չեմ կարող յերևալ
կառավարչուհու աչքին. յես նրան բարկացրել
եմ, շատ եմ ամաչում...»

Այսպես ինքն իր հետ խոսելով, Պետիկն
առաջ եր գնում:

Մի տան մոտով անցնելիս նա տեսավ մի
զոգնոցով մարդ, վորը կանգնած սպասում
էր, շարունակ նայելով փողոցի կողմը:

— Փո՛ւհ, չեկավ,— ասաց նա,— գործս
ուշացավ:

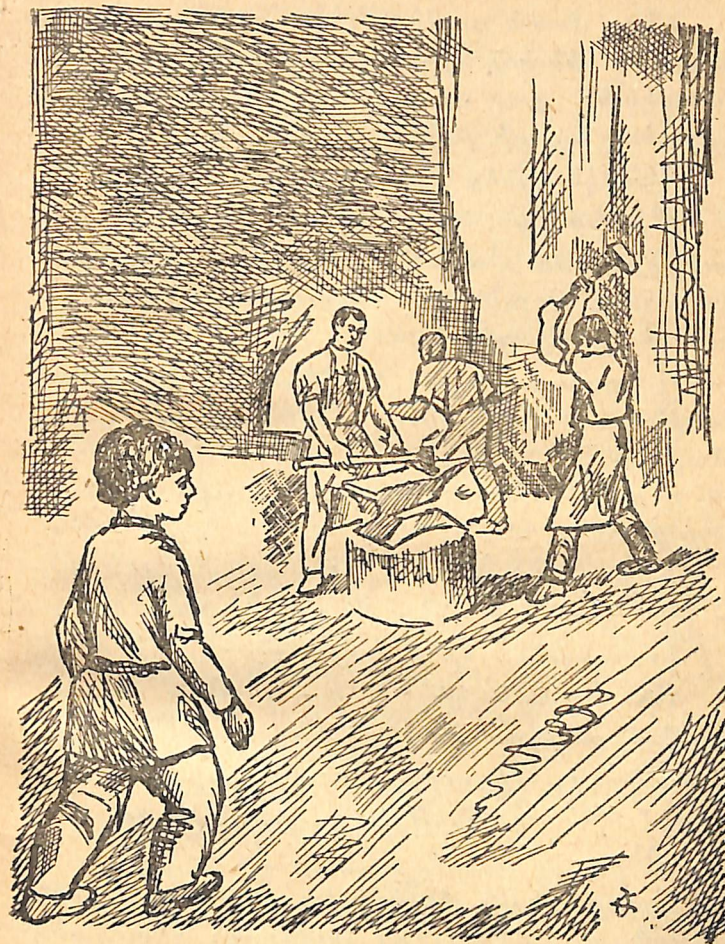
Պետիկը կանգ առավ նրա մոտ ու ինքն ել
անգիտակցաբար նայեց նույն կողմը:

Վարպետը նկատեց Պետիկին:

— Տղա, դու անգործ ե՞ս:

— Այո՛:

— Դե ա՛րի, ինձ ոգնի, վարձ կտամ:

— Լա՛վ, — ասաց Պետիկը ուրախանալով:

Ներս մտան գավիթը: Խոհանոցի մոտ մի փոքրիկ սենյակ եյին կառուցում: Պետիկը վարպետին քար ու ցեխ պիտի տար, իսկ վարպետը պիտի շարեր պատը:

Պետիկն սկսեց յեռանդով աշխատել:

Մի ժամից հետո յեկավ վարպետի ոգնականը, մոտ տասնութ տարեկան մի տղա: Նա ասաց, վոր մայրը հիվանդ է, այդ պատճառով ել ուշացել է:

Վարպետը մի քիչ փնթփնթաց իր ռզնականի վրա, հետո հանեց ծոցից փողը և տվեց Պետիկին:

Ուրախ-ուրախ Պետիկը դուրս յեկավ փողոց:

Իսկույն ներս մտավ կոռպերատիվի խանութը, կանֆետ գնեց և՛ անուշ-անուշ ուտելով շարունակեց իր ճանապարհը:

Քիչ ժամանակից հետո Պետիկն զգաց, վոր ելի քաղցած է: Նա կանգ առավ փողոցի անկյունում, մի ուրիշ կոռպերատիվի մոտ, նայում եր ազահությամբ չամիչին ու ընկույղին:

Այդ րոպեյին մի կին եր գալիս, ձեռքին մի վանդակ, մեջը լիքը հավերով: Նա կանգ առավ:

— Ա՛յ տղա, արի ետեղ, — կանչեց նա Պետիկին:

Պետիկը մոտ վազեց:

— Ա՛րի, հետս բեր ես հավերը, քեզ փող կտամ:

— Լա՛վ, — ասաց Պետիկը ու վանդակը վերցրեց, դրեց ուսին:

Բավական ծանր եր, բայց Պետիկն ուժեղ տղա յեր, դիմացավ ծանրության:

Վերջապես ներս մտան մի տան գավիթ, հետո բարձրացան սանդուխքներով ու կանգ առան խոհանոցի առաջ:

— Ա՛յրես, — ասաց տանտիրուհին ու հանելով գրպանից փողը, տվեց Պետիկին:

Պետիկը չճմել եր ծանրությունից ու հավերի աղբի հոտից. նրա ուսը ցավում եր: Ծանր շնչելով, դուրս յեկավ նորից փողոց:

«Ի՞նչ քիչ փող է տվել այսքան ծանր աշխատանքի համար» — մտածում եր Պետիկը... «Ի՞նչ առնեմ. չամի՞չ, թե հաց»... չե՛, ավելի լավ է հաց առնեմ. կանֆետով չկշտացա: Ու մտնելով անկյունի խանութը, Պետիկն իր ստացած փողով գնեց մի կտոր հաց ու տեղավորեց գրպանում:

Ուտում եր ու մտաբերում իրենց մանկատան ճաշերը. — «Հիմի յերևի Գուրգենը, Պատվիկն ու Կորյունը խոսում են իմ մասին... յերևի կարծում են, թե յես գնացել

եմ Մոսկվա... Ի՞նչ կա վոր, չե՞մ կարող
գնալ»...

«Բայց դուք կարծում են, թե յես փողո-
ցում փողորմություն եմ խնդրում... Ձե՛, չե՛,
ընկերներ, եղպես բան չկա. յես բանվոր եմ
և աշխատավարձ եմ ստանում...»

Այսպես մտածելով Պետիկը դանդաղ
քայլերով առաջ եր գնում մի յերկար փողո-
ցով:

Մեկ ել տեսավ՝ հասել ե յերկաթուղու
կայարան:

Պետիկը մի անգամ յեկել եր յերկաթու-
ղով, բայց լավ չեր հիշում: Այժմ նա կուղեր
տեսնել ամեն ինչ:

Բարձրացավ սանդուխքներով, մտավ կա-
յարանը:

Վո՛րքան մարդ եր հավաքվել... Բոլորն
սպասում եյին գնացքին:

Պետիկը դուրս յեկավ դիմացի դռներից
ու անցնելով դեպի ձախ՝ գնաց յերկաթգծի
ուղղությամբ, զարմացած նայելով վազոննե-
րի յերկար շարքերին:

Նրա առաջ յերեաց մի մեծ չենք: Յեր-
կաթուղու արհեստանոցն եր: Յերբ մոտե-
ցավ, մնաց ապշած աղմուկից: Աննկատելի
կերպով ներս մտավ. վո՛չ վոք բան չեր տ-
ես:

Հասնելով դարբնոցին՝ կանգ առավ:

Կրակներն այնպես եյին բռռում, կարծես
հրդեհ եր ընկել: Այդ բոպէյին բանվորները
մի կարմրած յերկաթ հանեցին կրակից ու
սկսեցին արագ-արագ ծեծել մուրճերով: Կրա-
կի կայծերը թռչում եյին չորս կողմը: Մի
կայծ ել ընկավ Պետիկի գլխին. նա վախեցավ
ու թռավ մի կողմը: Բանվորներն սկսեցին
ծիծաղել.

— Ընկեր, այստեղ չի կարելի անդործ
ման գալ. պետք ե թույլտվություն ստա-
նաք, — ասաց բանվորներից մեկը:

Պետիկը դուրս գնաց, դիմացի դռնից,
բայց դրսից շարունակում եր դիտել:

«Ի՞նչ լավ ե այստեղ, — մտածում եր Պե-
տիկը. — ա՛խ, յեթե յես ել բանվոր լինե-
յի»...

Ու սկսեց յերեակայել, թե ինքը բանվոր
ե: Ո՛հ, ի՞նչ կզարմանան Պատվիկը, Գուր-
դենն ու Կորյունը...

Հանկարծ լավեց մի սարսափելի սուլոց:
Շչակների ձայնն եր:

Պետիկն այնպես վախեցավ, վոր վազեց
դեպի բակը ու չնկատելով, դեմ ընկավ մի
բանվորի:

— Եստեղ ի՞նչ ես շինում, — հարցրեց
բանվորը:

— Ուղում եմ բանվոր դառնալ, — ասաց
Պետիկը կարմրելով:

— Դու դեռ փոքր ես, դեռ վախենում ես մեր չչակներին ձայնից. բայց մի՛ վախենալ, ես ձայները նշանակում եմ, վոր մեր գործը վերջացել է: Վո՞րտեղ ես սովորում:

Պետիկն ավելի կարմրեց:

— Հը՛, ա՛սա, տեսնե՞ք:

Պետիկն ստիպված յեղավ ամեն ինչ պատմել — թե ինչպես ինքը փախել է մանկատնից և ի՞նչ է արել նրանից հետո:

— Ա՛յ, լավ չես արել, — ասաց բանվորը, դու աշխտեղ սովորում ես, առաջ ես գնում, իսկ փողոցներում ի՞նչ պիտի անես... Դե՛, արի հետս գնանք:

Պետիկը գլուխը կախ կանգնել էր ու վո՛չինչ չէր ասում: Բանվորը նորից համոզեց Պետիկին, վոր վերադառնա մանկատուն:

— Կգնաս ենտեղ, կսովորես, իսկ յերբ կմեծանաս՝ յես խոստանում եմ քեզ բանվոր ընդունել... Հը՛, գալի՞ս ես...

Պետիկը տատանվում էր: Հետո կամաց ասաց.

— Ամաչում եմ:

— Վո՛չինչ, մի՛ ամաչի. յես կխոսեմ կառավարչուհու հետ:

Ու միտին գնացին մակատուն:

Գնում էր Պետիկը, բայց ի՛նչպես էր ամաչում, ի՛նչպես էր նրա սիրտը լքվում: Նա

կույներ յերեսը ծածկել, վոր վո՛չ վոք չտեսնի իրեն:

Հասան մանկատուն: Կառավարչուհին ժպտալով ընդունեց Պետիկին:

— Հը՛, փախստական, վո՞նց ես:

Պետիկը կարմրում էր ու կարմրում. կարծես կարմիր եյին ներկել նրան:

— Լա՛վ, վո՛չինչ, մի ամաչիլ, յես ներում եմ — ասաց կառավարչուհին:

Մի քանի րոպեյում մանկատանը լուր տարածվեց, թե Պետիկը վերադարձել է: Ընկերները յեկան և շրջապատեցին նրան:

— Ես ի՞նչ ե, կեղտոտվել ես. ինչ ասես չկա վրադ. հող են ածել վրադ, հավի աղը կա... ասում եյին ամեն կողմից:

— Հա, եսոր սա փոքրիկ բանվոր էր դարձել. — ասաց Պետիկին բերողը: Շատ է շտապում:

Հետո նա պատմեց կառավարչուհուն, թե ի՞նչպես է հանդիպել Պետիկին ու հրաժեշտ տալով, դուրս գնաց:

... Պետիկն իր ընկերների մեջ է... ահա Գուրգենը, Պատվիկը, Կորյունը, Սուրենը... բո՛լորը, բո՛լորը... ի՛նչ ուրախ է Պետիկը... Նա մանրամասն պատմում է, թե ի՛նչեր տեսավ, թե ի՞նչպես փոքրիկ բանվոր դարձավ քաղաքում:

ՅԵՍ ՇԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՄ

1. ՀՈՐՍ ՅԵՏԵՎԻՑ

Այն, ինչ վոր յես պատմում եմ, չատ առաջ եր, հին, ցարական կարգերի որերին:

Այն ժամանակ յես ութ տարեկան եյի:

Մի յերեկո նստած դաս եյի սովորում, յերբ ներս մտավ հայրս, մի կապոց ձեռին: Նա լվացվեց, փոխեց դորժարանային շորերը, ու մոտենալով ինձ, շոյեց մազերս ու ասաց.

— Վաղը մայիսի մեկն ե Արմիկ, վոր մեծանաս, դու ել կիմանաս, թե ի՞նչ ե նշանակում այդ որը:

Հետո նա սկսեց ցածր ձայնով խոսել մայրիկիս հետ, բայց յես բոլորը լսում եյի: Ապա բաց արավ կապոցը, հանեց մի կարմիր շոր և նրա հետ տպագրած թերթերի մի հաստ փաթեթ:

Հորս խոսակցությունից յես իմացա, վոր մյուս որը բանվորները պիտի դուրս դան ցույցի ցարական կառավարության դեմ, վոր

կարմիր շորը դրոշակի համար ե, իսկ տպագրած թերթերը թուլցիկներ են, վորոնց մեջ գրած եր, թե բանվորները պետք ե միանան և կռվեն հին կարգերի դեմ:

Այդ բոլորը լսելով, յես ել չկարողացա գասս սովորել, չատ եյի հետաքրքրվում, թե ի՞նչ ե լինելու մյուս որը: Հետո մտքումս դրի ինքս ել մի դրոշակ չինեմ և առավոտը գնամ հայրիկիս հետ:

Վեր կացա, փնտռեցի իմ կարմիր թղթերը, մի փոքրիկ դրոշակ չինեցի, ու մի փայտի վրա ամրացրի: Հետո սխալա՜կ թերթիկներ կտրեցի ու վրան դրեցի այն, ինչ վոր հաճախ կրկնում եր հայրս:

— Պրոլետարներ՛ր բոլոր յերկրների, միացե՛ք:

Հայրս նկատեց իմ խաղն ու մոտենալով ծիծաղեց:

— Արմիկ, — ասաց, — դու փոքրիկ հեղափոխական ես, ինչ վոր յես անում եմ, դու ել կրկնում ես:

Յես կարմրեցի ամաչելուց, բայց վոչինչ չպատասխանեցի. մտքումս ասում եյի՝ թե իմանաս հայրիկ վաղն ի՞նչ եմ անելու...

Հետևյալ առավոտը վաղ վեր թռա հորս հետ: Թեյ խմելուց հետո պայուսակիս մեջ դրի իմ դրոշակն ու թերթիկները և դուրս յեկա տնից, իբր թե ուսումնարան. դնալու,

բայց մտքումս դրել էյի փողոցում սպասել
հորս և գնալ նրա յետևից։

Մոտ մի ժամ սպասելուց հետո մեկ ել
տեսնեմ՝ հայրիկս դուրս յեկավ տնից, և
գնաց դեպի քաղաքի կենտրոնը։ Յես իսկույն
հետեւեցի նրան, աշխատելով հեռու մնալ,
վորպեսզի նա ինձ չնկատի։

Բայց մի տեղ նա հետ նայեց. և նկատեց
ինձ, յերեւում եր շատ զարմացավ ու կանգ
առնելով, ձեռքի նշանով կանչեց ինձ։ Յես ա-
մաչելով մոտ գնացի։

— Նստեղ ի՞նչ ես շինում, — հարցրեց։

Յես չփոթվեցի, ու չգիտեյի ի՞նչ ասեմ։
Կանգնել էյի գլուխս կախ։

— Դե ա՛սա, մի՛ ամաչի։

— Ուզում եմ քեզ հետ գալ, — ասացի
յես, նայելով հայրիկիս աչքերին։

— Ձե՛, չե՛, չուտ արա, հե՛տ գնա, ես ո՞ր
յերեխաները չպետք ե տանից դուրս գան,
կռիվ ե լինելու, ձիու վոտները տակ կընկնես,
հասկացա՞ր։

Յես տեղից չեյի շարժվում։

— Ձես գնո՞ւմ, — հարցրեց հայրիկը, —
յես կարծում էյի, թե դու հասկացող տղա
յես։

— Հայրիկ ջան, յես ել եմ ուզում մայի-
սի մեկը տոնել, — ասացի յես արտասովելով։

— Ա՛յ թե չարաճճին ես ե՛, — ասաց
հայրիկը. դե վոր չես գնում տուն, լավ լսիր

ինչ վոր ասում եմ, և ճիշտ կկատարես —
գնա մտիր ա՛յ են քաղաքային այգին, ու
ներսից նայիր աջ կողմը. ամեն բան կտես-
նես, միայն թե դուրս չգաս այգուց։

Յես խոսք տվի, վոր այդպես կանեմ։

Այդ բոլորը նա ասաց ցածր ձայնով,
վորպեսզի ուրիշ անցորդները չլսեն։ Հետո,
կռանալով ականջիս, ավերացրեց։

— Վոչ վորքի բան չառես, և իմ յետևից
ել չգաս։

— Լա՛վ։

Հայրիկը մտավ դիմացի նեղ փողոցը,
իսկ յես գնացի դեպի քաղաքային մեծ այ-
գին։

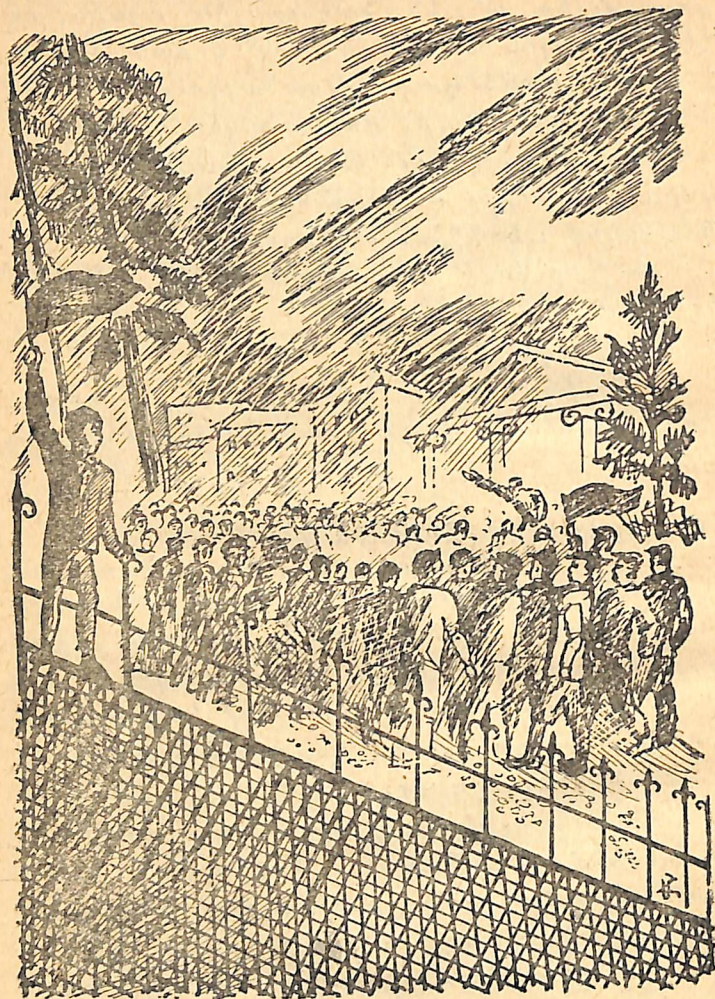
2. ՅՈՒՅՅՐ

Ներս մտա՝ քաղաքային այգին ու նստեցի
ցանկապատին մոտիկ մի նստարանի վրա,
աչքերս դարձրած դեպի հրապարակը։

Ի՞նչ անհամբեր էյի... չեյի կարողանում
հանգիստ տեղս նստել, չարունակ ուզում էյի
դուրս ընկնել այգուց։

Բավական յերկար սպասելուց հետո մեկ
ել տեսնեմ — զանազան կողմերից յեկան
խումբ-խումբ բանվորներ, ու կանգնեցին
հրապարակում, այգու դիմաց։

Յես վեր թռա տեղիցս ու սկսեցի նայել
աչքերս չորս արած. ուզում էյի տեսնել

Հայրիկիս: Քիչ անց նա յեւ յեկավ իր խմբով. արդեն հրապարակը լցվել ե բանվորներով:

Յերկար մազերով մի մարդ բարձրացավ բանվորների ուսերի վրա ու սկսեց բարձր ձայնով խոսել: Նա շատ նման եր մեր ուսուցիչներէց մեկին, վորին աշակերտները շատ եյին սիրում: Ի՞նչ եր ասում նա, — յես լավ չեյի լսում, և ինչ վոր լսում եյի, այն ել լավ չեյի հասկանում, միայն տեսնում եյի, վոր բանվորները լսում են մեծ ուշադրությամբ, իսկ շատերն այնպես եյին վողեվորվում, վոր ճառի ժամանակ բացականչություններ եյին անում:

Շատ չանցած, ճառը վերջացավ և յերկար մազերով մարդը հանեց ծոցից թուղիկներն ու ցրեց չորս կողմը, բարձր ձայնով կանչելով:

— Կեցցե՛ հեղափոխությունը:

Բոլորը ձայնակցեցին — Կեցցե՛... կեցցե՛...

Ողբ թնդաց բանվորների ուժեղ ձայներից:

Այդ ժամանակ Հայրս հանեց ծոցից կարմիր դրոշակն ու ամրացնելով ձեռքի վայրտին, բարձրացրեց վերեւ: Այդ նկատելով բանվորներն ավելի թնդացրին իրենց «կեց-

ցեններն» ու ճառախոսի նշանով սկսեցին յերգել մի հեղափոխական յերգ:

Յես աչլես չհամբերեցի, վազեցի դեպի յերկաթե ցանկապատը, բարձրացա վերեւ ու հանելով իմ կարմիր դրոշակը, սկսեցի շարժել աջ ու ձախ, ապա կեցցե՛ր բղավելով ձգեցի բանվորների մեջ իմ պատրաստած թերթիկները:

Բայց այդ բոլորը յերկար չտեւեց, մեկ եւ հանկարծ նկատեցի, վոր ամեն ինչ իրար խառնվեց. մոտիկ փողոցներից դուրս թափվեցին ցարական վոստիկաններն ու ձիավոր կազակները և շրջապատեցին բանվորներին:

Սկսվեց կռիվը: Կազակները թրերը հանած հարձակվեցին, իսկ բանվորները — վորը փայտով, վորը քարերով պաշտպանվում էին:

Յես նայում եյի բարկությունից բուռնցրներս սեղմելով, արցունքներս գալիս եյին. ուզում եյի թռչել ցանկապատի այն կողմը, բայց ի՞նչպես կարող եյի այդ անել — չե՞ր վոր խոսք եյի տվել հայրիկիս, վոր այգուց չեմ դուրս գալ:

Հանկարծ մի վոստիկան նկատեց իմ ձեռքի դրոշակը, վազեց դեպի ինձ, և ուզում եր բռնել, բայց յես ցած թռչելով, նորից ծոցս դրի դրոշակն ու սկսեցի վազել դեպի այգու հակառակ կողմի դուռը: Վոստիկանը

թռավ ցանկապատի վրայից ու վազեց իմ յետևից: Բալական տեղ յետևիցս ընկնելով, նա տեսավ, վոր ել չի կարող հասնել ինձ և կանգ առավ ու ասաց հեմալով, ոռւսերեն.

— Ա՛յ դու սատանի ճուտ, յես քեզ ցույց կտամ:

Բայց ի՞նչպես պիտի ցույց տար, յես արդեն հեռու եյի...

3. ՀԱՅՐԻԿՍ ԲԱՆՏՈՒՄ

Դուրս գալով այգու հակառակ կողմից, յես պտտվեցի ու նորից դուրս յեկա հրապարակը: Հանկարծ տեսա հայրիկիս ու կանգ առա. նրան տանում եյին յերկու վոստիկան, թեմերից պինդ բռնած: Ինձ տեսնելուն պես հայրիկս աչք ունքով նշան արավ, վոր դնամ, հեռանամ, բայց յես այդպես չարի, այլ մի փոքր սպասելով, սկսեցի հետեւել նրան: Այդպես գնալով, հասա վոստիկանատուն ու համոզվեցի, վոր հայրիկին ներս տարան, ու հետո վազելով գնացի տուն:

Մայրս լեղապատառ սպասում եր փողոցում, մեր տան դռների մոտ:

— Արմիկ, եղ վո՞րտեղից ես գալիս, ո՞ւր ե քո պայուսակը:

Նոր հիշեցի, վոր պայուսակս թողել եմ քաղաքային այգում:

Յես պատմեցի մայրիկիս իմ տեսածը:
Նա մնաց դարմացած, ու ավելի վախեցավ:

— Արմիկ, եղ ի՞նչպես դու համարձակ-
վեցիր զնալ ցույցի, բա չես վախենո՞ւմ:

— Ձե՛, չեմ վախենում, — ասացի յես ու
պատմեցի իմ դրոշակի ու ցրած թռուցիկնե-
րի մասին:

Մայրս այնքան դարմացավ, վոր չեր ու-
զում հավատալ:

— Այ, տես, իմ դրոշակը, — ասացի յես
հանելով ծոցիցս իմ կարմիր թուղթը:

— Դեռ ելի պետք և գնամ քաղաքային
այգի, պայուսակս բերեմ, ասացի յես ու
դուրս թռա տանից: Գնացի տեսա, պայու-
սակս ընկած եր նստարանի վրա. վերցրի ու
նորից վերադարձա տուն:

Յերեկոյան յես ու մայրիկը գնացինք
վոստիկանատուն, բայց այնտեղ մեզ ասա-
ցին, թե հայրիկին արդեն ուղարկել են դը-
խավոր բանտը:

Մյուս ուրը մենք հայրիկի համար անկո-
ղին տարանք, իսկ հետևյալ ոբերին յերեք տ-
միս շարունակ տանում եյինք ուտելիքն —
կամ յես կամ մայրիկը:

Հայրիկս իմանալով մայրիկից իմ քաջու-
թյան մասին, նամակով դրել եր (նամակն
ուղարկել եր բանտից՝ դադտնի):

— «Սիրելի Արմիկ, յես իմացա քո հերո-

սաւթյան մասին, դու այժմ փոքրիկ հեղափո-
խական ես, բայց մի՛ չտապիր, լավ սովորիր,
վորպեսզի մեծանաս, և մեր հեղափոխական
գործը շարունակես»...

Այդպես եր հին մայիսի տոնը, — ասաց
քեռիս իր պատմությունը վերջացնելուց հե-
տո. — այն ժամանակ մայիսի մեկը տոնելը
հեղափոխություն և կոիվ եր նշանակում.
այն ժամանակ մենք կովում եյինք, վորպես-
զի ձեզ, փոքրիկներիդ համար ուրախ մայիս
պատրաստենք:

ՔԱՁ ՊԱՀԱԿԸ

Լեւոնիկը նոր եր վերադարձել պիտներական լազերից: Նրա փոքրիկ յեղբայրն ու քույրը մեկ-մեկու յետևից հարցեր եյին տալիս.

— Անտառումն եյի՞ք, — հարցնում է Բարկենը, — բա դադաններ չկայի՞ն:

— Ինչո՞ւ չե, կային, բայց ուրիշ տեսակ դադաններ եյին... յերկտանի...

— Ի՞նչպես թե յերկտանի, — հարցրին դարձադարձ Բարկենն ու Լուսիկը:

— Ա՛յ, պատմեմ, լսե՛ք... Մի յերեկո պահակության հերթն իմն եր: Ամբողջ որն անհամբեր սպասում եյի, թե յե՞րբ կգա իմ ժամը: Վերջապես խարույկի շուրջը զրույցից հետո պահակապետն ինձ հայտնեց, վոր գնամ իմ հերթին: Յես ել փայտս առա, ու շտապեցի դեպի լազերի մուտքը:

Կանգնեցի փայտն ուսիս դրած ու ձգվեցի, ինչպես իսկական պիտներ: Առաջին անգամն եյի պահակ կանգնում, բայց մտածում եյի — ի՞նչ կա վոր, թեկուզ մինչև անավտո կանգնեմ:

Մի քիչ ժամանակից հետո, մեկ էլ տեսնեմ ինչ վոր մութը բաներ են շարժվում գեպի ինձ ու ինչ վոր ձայներ են լսվում — մը՛րթ-մը՛րթ... խը՛րթ-խը՛րթ... կարծես գազաններ եյին:

Մեկ մտածեցի, թե կարելի յե չներ են, բղավեցի:

— Ա՛շո՛ւն, կո՛րի:

Նրանք կանգ առան, բայց հետո ելի սկսեցին շարժվել, ելի մը՛րթ-մը՛րթ... խը՛րթ-խը՛րթ անելով:

Չէ՛, չներ չեն, ուրիշ բաներ են... մտածեցի յես ու փայտս պատրաստ կանգնեցի, վոր պաշտպանվեմ:

Սպասում եմ ու աչքերս չռած նայում: Տեսնում եմ, վոր վոչ շան նման են, վոչ գաղանի. մեկ սողալով են գալիս, մեկ բարձրանում, մեկ-մեկ էլ ինչ վոր սպիտակներ են յերևում:

Հանկարծ մի փոթկոց լսեցի, հետո ել ծիծաղ... ա՛յ քեզ բան, ասում եմ ինքս ինձ. ես ի՞նչ տեսակ գաղաններ են, համ մը՛րթ-մը՛րթ են անում, համ ել ծիծաղում...

Տեսնեմ վտռի կանգնեցին ու բղավեցին.

— Բարկեն, վա՛խիլ մի, մենք ենք...

— Ո՞վքեր եք, — բղավեցի յես խիստ ձայնով:

— Պավլիկն ու Սիմակը:

— Աղղանչա՞ն:

— Խարո՛ւյկ:

— Մոտեցե՛ք:

Նրանք ծիծաղելով մոտեցան ինձ, իսկ յես, վորպես պահակ հրամայեցի.

— Կանգնե՛լ հանգիստ:

Նրանք կանգնեցին առաջ:

— Վո՞րտեղից եք գալիս:

— Շատ հեռվից, — ասաց Սիմակը ծիծաղելով, — հենց լագերից... ուղղում եյինք կատակ անել, համա լավ քաջ ես յեղել, չվախեցար...

Դու մի ասիլ այդ անպիտաններն ուղեցել են ինձ վախեցնել, այդպես մըրթ-մըրթ անելով գալիս են, իբր թե գաղաններ են: Վերադուներով ծածկվել են, բայց մեկ-մեկ նրանց չորերն սպիտակին եյին տալիս:

Յես չվացրի. գիտե՞ք, ինչ լավ ե գիշերը չվացնելը...

— Դե լա՛վ, Բարկեն, թո՛ղ տուր, գընանք, — ասաց Սիմակը, ել ո՞ւր ես չվացնում:

— Պահակապետին կանչում եմ, վոր նրան հանձնեմ ձեզ:

— Չի՛ հարկավոր...

Նրանք ուղղում եյին ինձ փորձել — իբր՝ տեսնենք — գիտե՞ կանոնները, թե չե: Բայց յես շատ լուրջ եյի, իսկական պահակ եյի, չհամաձայնվեցի:

Քիչ անց յեկավ պահակապետը:

— Ի՞նչ ե պատահել:

Յես հայտնեցի, վոր ընկերներն ուշացել են, չասի թե նրանք ինձ ուզում էյին վախեցնել. ի՞նչ կարիք կար, յես հո վախկոտ չեյի:

— Ո՞վքեր են:

— Պավլիկն ու Սիմակը:

Նա մոտեցավ:

— Վո՞րտեղից եք գալիս:

— Հազերից:

Ընկերները պատմեցին իրենց կատակի մասին: Սիմակը քիչ եր մնում ծիծաղի, բայց իրեն զսպեց:

— Ձեզ նկատողություն եմ անում, — ասաց նա. — հետեւեցեք ինձ:

Ու քայլից դեպի մեր բազան:

... Հիմի իմացա՞ք, թե ինչ գազաններ էյին. յերկոտանի գազաններ... Եդ անպիտան Պավլիկն ու Սիմակն էյին...

ՈՒՐԱԽ ԳԱՐՈՒՆԸ

Մի որ մենք՝ յերեխաներս, խմբով ներս մտանք քեռի Տիգրանի մոտ ու լցրինք ամբողջ դրասենյակը:

— Ո՞հ, ես ինչ շատվոր եք, — ասաց քեռի Տիգրանը. ի՞նչ կուզեք, փոքրիկներ:

— Մենք ուզում ենք... — սկսեց Լեոնն ու ամաչելուց կամրեց, ել չկարողացավ բան ասել:

Յերվանդն ողնության հասավ նրան.

— Քե՛ռի, Տիգրան, մենք ուզում ենք պարտեզ չինել, խնդրում ենք ոգնեք մեզ...

— Կամ բան եք վճռել, — ասաց քեռի Տիգրանը. — բայց կարո՞ղ եք աշխատել:

— Կարող ենք, — հանկարծ ձայն տվինք բոլորս միասին:

— Դե վոր այդպեա խոսք եք տալիս, ձեզ մի փոքրիկ պարտեզի տեղ կտանք, մեր տնտեսության աջում:

Քեռի Տիգրանը մեր դյուղի կոլտնտեսության նախագահն եր. նա խնդրեց դյուղատնտեսին, վորպեսզի նա մեզ սովորեցնի, թե ի՞նչպեա պետք ե տնկել ու խնամել ծառերը:

Գյուղատնտես ընկեր Վարդանը չատ ու-
րախացավ և խոտացավ մյուս առավոտ սկը-
սել մեր պարտեզի աշխատանքը: Հետո մի
գրութիւն տվեց, վոր պահեստից մեղ տան
փոքրիկ ծառեր և կանաչեղենի սերմեր:

Մենք պահեստից ծառերը վերցրինք և տա-
րանք գրինք կոլտնտեսութեան դավթում:
Սերմերն ել պահեցինք մեր տանը:

Մյուս որը վաղ վեր կացանք ու վաղեցինք
դեպի կոլտնտեսութեան բակը:

Այ քեզ բան... տեսանք՝ ծառերը չկան...

Տխուր նայում եյինք իրար ու դարձանում,
թե ո՞վ պիտի տաներ ծառերը:

Սկսեցինք փնտրել. չկա՛ր ու չկա՛ր:

Վերջապես դտանք քեռի Սիմոնին. նա կալ-
տնտեսութեան գոմապահն եր և դավթի հըս-
կողը:

— Քեռի Սիմոն, մեր ծառերն ո՞ւր են:

— Ի՞նչ ծառեր, չեմ տեսել...

Բոլորս միասին չըջապատեցինք նրան:

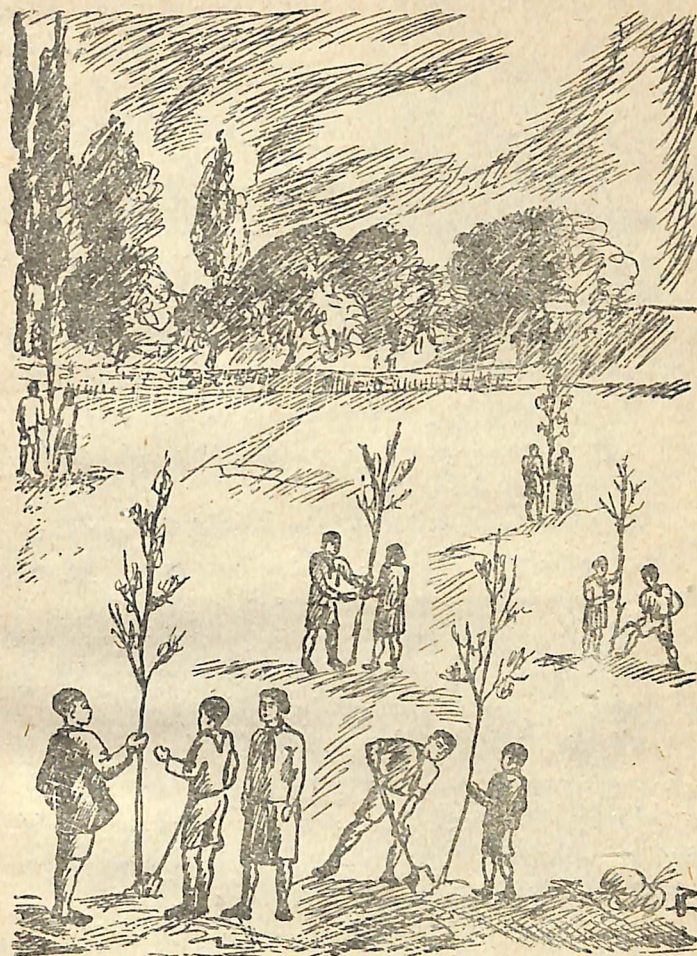
— Քեռի Սիմոն, գաի՛ր մեր ծառերը,
այս դավթումն ենք թողել... Քեռի, քեռի,
կանչում եյինք ու քաջում նրա փեշերից:

— Լա՛վ, լա՛վ, կփնտրեմ, — ասաց նա.

— Ես ի՛նչ ճղավան տղաներ եք, գե մի բաց
թողեք, զնամ տեսնեմ:

Նա գնաց դեպի գոմը, մենք ել նրա յե-
տեից:

Գոմի մութ անկյունում նա կանգ առավ:

— Վա՛յ, ետեղ ե յեղեղ,— ասաց թեոի Սիմոնը.— փո՛ւհ, սխալվել եմ... Հենց իմացել եմ ավելներն են, բերել եմ գոմում պահել... ծերացել եմ, աչքերս լավ չեն տեսում...

Ո՛հ, ինչպես ուրախացանք, փոր ծառերը դանվեցին, ուրախությունից չնկատեցինք, ծառերի հետ դուրս տարանք և Սիմոնի ավելները: Նա վազեց մեր յետովից:

— Ա՛յ տղաներ, եզ ի՞նչ արիք, բա ի՞մ ավելներն ի՞նչի յեք տանում հետներդ:

Մենք թողինք ավելներն ու ծառերի կապոցները շալակելով, շտապեցինք դեպի կոյունեստության այգին:

Այգում արդեն մեզ սպասում էր գյուղատնտես ընկեր Վարդանը: Նա ցույց տվեց մեր նպարտեղի տեղը, հետո նշաններ դրեց, փորպեղի փոսեր փորենք ծառերը տնկելու համար: Ընդամենը քսան ծառ եր, բայց մեր կոլեկտիվում տասներինը հողի եյինք:

Սկսեցինք բահերով փորել փոսերը: Ի՞նչ ծիծաղ եր. մի քանիսը լավ չեյին կարողանում փորել, իսկ Բարկենն այնպես պինդ խփեց փոսով բահին, փոր մեջքի վրա վայր ընկավ դեպիսին: Ծիծաղից թուլացանք:

Հանկարծ ընկեր գյուղատնտեսը նկատեց իմ փոքրիկ՝ չորս տարեկան քրոջը—Նունիկին: Նա յեկել եր հենց այնպես, նայելու՝ թե ի՞նչ ենք անում:

— Փոքրիկ, դու ե՞լ ես կոլեկտիվում,— հարցրեց թեոի Վարդանը:

— Չէ՛:

— Կուզե՞ս ծառ տնկել:

— Կուզեմ:

— Դե, յես քեզ համար փոս կփորեմ, իսկ դու ծառը կտնկես. դու կլինես քսաներորդը, լա՛վ...

— Լա՛վ:

Շուտով բոլոր փոսերը պատրաստ եյին, ընկեր գյուղատնտեսը բաժանեց ծառերը, մեկն ել տվեց Նունիկին:

Սկսեցինք ծառերը տնկել:

Հանկարծ մի ծիծաղ բարձրացավ:

Դիտե՞ք ինչ եր պատահել.—մեր Նունիկը ծառը տնկել եր վոչ թե արմատի կողմից, այլ մյուս ծայրից:

Դյուղատնտեսն իսկույն ուղղեց Նունիկի սխալը և ցույց տվեց, թե ի՞նչպես պետք եր տնկել: Նունիկը շատ ուրախացավ:

Յերբ գործը վերջացավ, ընկեր գյուղատնտեսն ասաց.

— Փոքրիկ ընկերներ, վաղը յես ձեզ կտամ տախտակներ, ամեն մեկը տախտակի վրա կգրի անունը և կկտրի ծառից: Իսկ փոքրիկ Նունիկին ել ամենեղ կողմեք: Լավ չե՞մ ասում:

— Լա՛վ ե, լա՛վ.—ասացինք մենք, չբաւատելով թեոի Վարդանին:

Հետևյալ որը մենք շարունակեցինք գործը:
Վարեցինք պարտեզը, ցանեցինք կանաչեղենը,
ծառերի վրա կախեցինք մեր անունները:
Իսկ զրանից հետո յերբեմն գնում եյինք, նա-
յում ծառերին, հետևում. ամեն մեկն իր
փոքրիկ ծառին եր նայում:

Այսպես անցավ մի ամիս:

Մի որ ել գնացինք, ի՞նչ տեսանք... մեր
ծառերը կանաչել եյին...

Ուրախությունից թռչկոտում եյինք, ճը-
շում: Շրջապատել եյինք ընկեր գյուղատնտե-
սին ու մեր աղմուկով չեյինք թողնում
վոր խոսի: Վերջապես նա ձեռքով նշան արավ,
վոր լռենք, ապա ասաց.

— Փոքրիկ ընկերներ, չնորհավորում եմ
ձեր պարտեզը, բայց մի բան մոռացել եք...
Ի՞նչ պետք է դենք նրա անունը: Ապա մի
մտածեցեք...

Բոլորս սկսեցինք մտածել:

— «Ուրախ դարուն», — բղավեց մեր ընկեր
Կարենը:

— Հա', հա', հա', — ձայն տվինք բոլորս:

— Դե, լա՛վ, — ասաց ընկեր գյուղատնտե-
սը, — ուրեմն ձեր պարտեզի անունը կդենք
«Ուրախ դարուն»...

ԻՆՉՊԵՍ ՅԵՍ ՏԵՍԱ ԼԵՆԻՆԻՆ

Յերեկոյան յես, Կարենն ու Շուշիկը կար-
գում եյինք Լենինի մասին, նայում եյինք
նրա պատկերները: Վճռեցինք պատի թերթում
գրել «Լենինի մանկությունը» և պատկերներն
եւ փակցնել վերևը:

Հետո Շուշիկն ու Կարենը գնացին, յես
մնացի մենակ: Թեպետ ուշ եր, բայց ելի շա-
րունակեցի կարդալ:

— Հեռն, դե բավա՛կան ե, կհոգնես, գնա
քնի՛ր, — ասում եր մայրիկս:

— Ա՛յ, իսկույն, մայրիկ, չուտով կվեր-
ջացնեմ, — ասում եյի յես, — մի քիչ ել կար-
դամ, հետո կքնեմ:

Այսպես կարդում եյի, չլսելով մայրիկիս:
Արդեն աչքերս կաշում եյին, բայց ելի չեյի
պոկվում գրքից: Յերեկու անդամ ննջեցի,
գլուխս թափահարեցի, բայց ելի զարթեցի:

Հետո հիշում եմ, լսեցի մայրիկիս ձայնը:

— Լեռն, քնե՞լ ես, — հարցրեց նա:

Ու մեկ ել հիշում եմ, վոր մայրիկը զար-
թեցրեց ինձ ու ձեռքիցս պինդ բռնելով, տա-
րավ դեպի անկողինս:

Դրանից հետո ել միտս չի, թե ի՞նչպես
հանձնեցի ու պառկեցի: Միայն գիտեմ, վոր
յերազուստ հանկարծ ընկա մի ուրիշ սեղ, չա՛տ
հեռու տեղ...

Իբրև նստեցի ողանալ ու թուա դեպի
Մոսկվա.

— Ո՞ւմ մոտ եք գնում, — հարցրին ինձ,
յերբ տեղ հասանք:

— Մեր մեծ ուսուցչի՝ Լենինի մոտ:

Ինձ տարան Լենինի քնակարանը:

— Ա՛, Լևոն, բարև, — ասաց Լենինը, մա-
զերս շոյելով. — այդ ի՞նչպես ես յեկել:

— Ողանալով:

— Ոհո՛, ինչ քաջն ես յեղել... Իսկ ըն-
կերներդ՝ Կարենին ու Շուշիկին ել բերե՞լ
ես հետդ:

— Չե, նրանց խմաց չեմ արել:

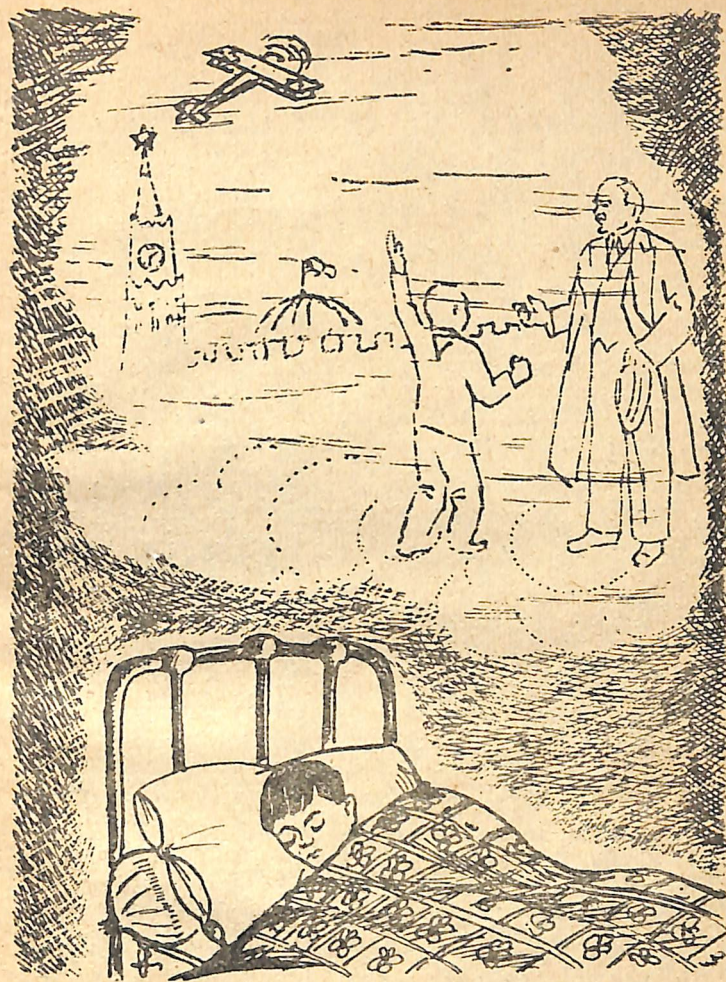
— Մյուս անգամ վոր դաս, հետզ հըն-
րես: Դե, քաջ Լևոն, պատմիր տեսներդ: Ի՞նչ
կա ձեզ մոտ:

Յես սկսեցի պատմել մեր հոկտեմբերիկ-
յների մասին:

— Լա՞վ եք սովորում, իրար ողնո՞ւմ եք,
հարցրեց նա:

— Այո՛, յես Շուշիկին իմ ողնում, իսկ
Կարենը՝ ինձ:

— Իսկ դո՛ւ, փոքրիկ Լևոն, քաղցր բան

սիրո՞ւմ ես. ուզում եմ քեզ մի տուփ կան-
ֆետ ընծայեմ:

— Չե՛, չնորհակալ եմ— ասացի՝ յես ու
ամաչեցի ուզ գլուխս կախեցի:

— Դե լա՛վ, կուզե՞ս հոկտեմբերիկի մի
նախշուն շոր ընծայեմ:

— Չե՛, չե՛, չնորհակալ եմ...

— Բա ի՞նչ կուզես, Լևոն, մի ասա՛ տես-
նեմ:

— Յես կուզեմ, քեռի Լենին, վոր դու ինձ
հետ դասս և միշտ մեզ հետ լինես:

— Այդպե՞ս... Լա՛վ: Քո խնդիրը կկա-
տարեմ: Դու կգնաս, կասես քո ընկերներին,—
յեթե նրանք լավ հոկտեմբերիկներ լինեն, լավ
սովորեն, լավ ընկերներ լինեն, իրար սիրեն և
ոգնեն—յես միշտ ձեզ հետ կլինեմ... Իմա-
ցա՞ր...

— Այո:

— Ուրեմն, Լևոնի՛կ, ինչ վոր ասացի՝
չմոռանաս... Իսկ ես գիրքն ել քեզ ընծա —
այստեղ իմ պատկերներն են:

Յես վերցրի գիրքն ու մնաս բարով ասե-
լով, դուրս յեկա: Նստեցի ողանալ ու ճանա-
պարհ ընկա: Մտքումս շարունակ կը՛կնում եյի
Լենինի խոսքերը, վորպեսզի չմոռանամ:

Բայց մի տե՛սեք, ի՞նչ դժբախտություն
պատահեց: Հենց վոր իջա ողանալից, մեկ ել
հանկարծ մոռացա խոսքերը...

Ախ, ի՞նչ պիտի անեմ,— մտածում եյի
յես.— ի՞նչ պիտի ասեմ իմ ընկերներին:

Այսպես տանջվում եյի, ու շտապում դե-
պի տուն...

Մեկ ել հանկարծ աչքերս բաց արի, տես-
նեմ՝ մայրիկս ձեռքը քսում ե թշերիս.

— Մայրիկ, յես վո՞րտեղ եմ:

— Մեր տանն ես, քո անկողնումը...

— Մի՞թե... բա են ի՞նչ ասաց Լենինը...
մոռացել եմ, մայրիկ, ձեռքդ ելի քսիր յերե-
սիս, կարելի չե հիշեմ...

— Հա, Լևոնիկ, եղ ի՞նչ անհանգիստ ե-
յիր քնած,— ասաց մայրիկը.— յերևի չատ ե-
յիր հոգնել յերեկոյան. ինչե՞ր եյիր խոսում
յերազումդ...

— Ի՞նչ եյի ասում, մայրիկ:

— Ասում եյիր ու կրկնում— «յեթե դուք
լավ հոկտեմբերիկներ լինեք, լավ ընկերներ
լինեք, միշտ իրար ոգնեք, յես ձեզ հետ կլի-
նեմ»—...

— Վա՛յ, մայրիկ, հենց այդ խոսքերն
են,— ասացի յես, վեր թռչելով տեղիցս ու
պինդ բռնելով մայրիկիս ձեռքը.— մեկ ել ա-
սա:

Մայրիկը մեկ ել կրկնեց:

— Դե հիմա գրի՛ր թղթի վրա:

Մայրիկը գրեց թղթի վրա, Լենինի խոսքերը, իսկ յետ շտապով հագնվեցի ու թուղթն առնելով դուրս վազեցի տանից, գնացի Շուշիկի ու Կարենի մոտ, վորպեսզի յերազս պատմեմ:

ՓՈՔՐԻԿ ԿՈՄՈՒՆԱՐԸ

Յերեկոյան յետ արդեն պառկել էյի անկողնում, յերբ հանկարծ ականջովս ընկավ հայրիկիս ձայնը. նա խոսում էր մայրիկիս հետ.

— Դե, մնա՛ս բարով, — ասաց նա, — գուցե ել չվերադառնամ. թշնամիներն արդեն չըջապատել են մեզ...

Յետ բարձրացրի դուռիս և տեսա, ինչպես մայրիկս թաշկինակով սրբեց արցունքները, իսկ հայրիկս հանգստացնում էր նրան:

— Վո՛չինչ, Լուիզ, մի վախենալ, մենք դեռ քաջ կովորներ չատ ունենք:

Հետո հայրիկս մոտեցավ իմ անկողնին. նա կարծում էր, թե քնած եմ: Հենց վոր կըռացավ վոր ինձ համբուրի, յետ վեր թռա, նստեցի անկողնումս.

— Ոհո՛, Ժան, դեռ չես քնե՞լ. դե մնաս բարե՛վ, յետ շտապում եմ. կռվի պիտի գնամ:

Նա համբուրեց ինձ ու ասաց.

— Սիրելի Ժան, լավ կսովորես, քաջ տըղա կդառնաս, վորպեսզի մեծանաս յեմ իմ տեղը բռնես:

Ասաց ու դուրս գնաց: Յես նայեցի նրա
յետևից ու մտածում եյի— ի՞նչ լավ կլինե՞ր
յես ել հայրիկիս նման զինված կռվի գնայի...

Հետո յես մտածում եյի,— վոր մեծա-
նամ, հորս և պապիս նման բանվոր կլինեմ.
Իմ ընկերների հետ պատերազմ կգնամ: Մենք
միասին հաղթություն կտանենք ու մի մեծ
հանդես կսարքենք, ինչպես կոմունայի առա-
ջին որը...

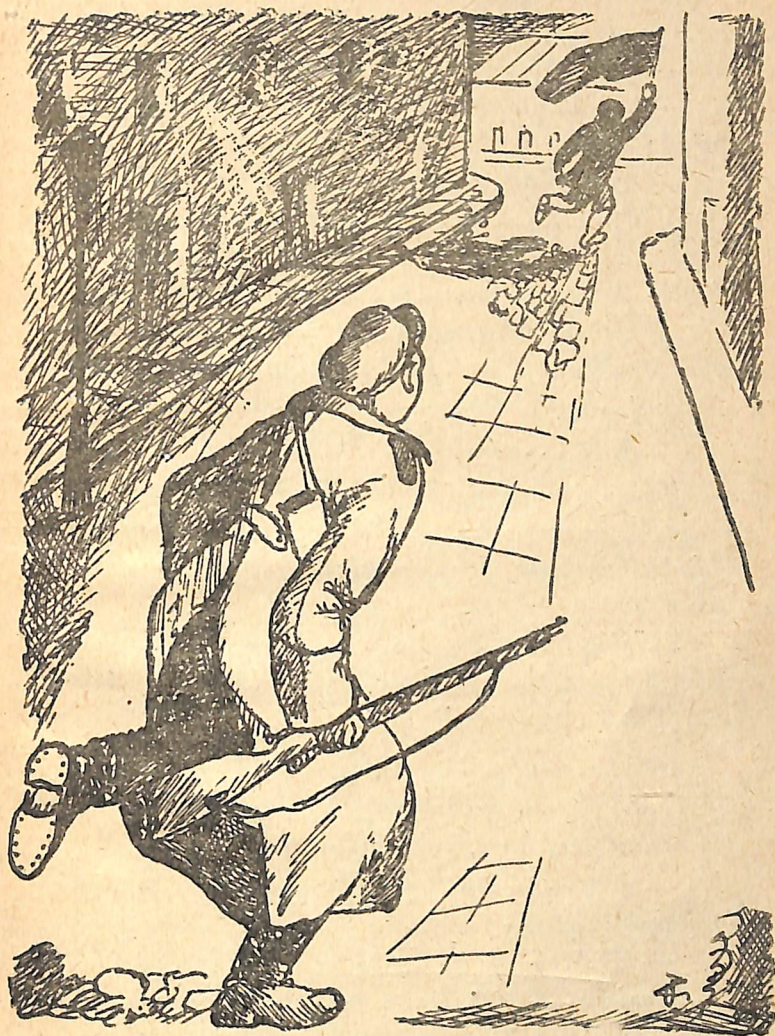
Ա՛խ, ի՞նչ լավ եր այն որը. լավ հիշում
եմ, ինչպես մայրս տարավ ինձ հանդիսավոր
տոնին: Ի՞նչ մեծ բազմություն եր հավաքվել
մեր քաղաքի՝ Պարիզի մեծ հրապարակում.
վորքա՛ն դրոշակներ եյին շարժվում. ամեն
կողմից լավում եր.

— Կեցցե՛ Կոմունան, կեցցե՛ բանվորների
իշխանությունը:

Բայց մի քանի օրից հետո քաղաքը շրջա-
պատեցին թշնամու զորքերը. դրանք բուր-
ժուաների զորքերն էյին, վորոնք ուզում էյին
փոխհացնել Կոմունան: Ահա դրանց զեմ էյին՝
կռվում մեր բանվորները, իսկ նրանց հետ ել՝
դուրս են քշել նրանց:

Այսպես մտածելով յես աննկատելի ընկա-
խոր քնի մեջ:

Առավոտը վաղ զարթեցի աղմուկից: Հա-
րեման սենյակում մայրիկիս հետ խոսում եր

մի զինված բանվոր: Յերբ վեր կացա, մայրիկըս պատմեց, թե ի՞նչու եր յեկել քեռի Վարենը.— մեր պապին վիրավորել եյին կովում. ընկերներն ուղարկել եյին նրան զինվորական հիվանդանոց:

— Գիտե՞ս, Ժան,— ասաց մայրիկս,— այսօր միասին կգնանք պապին տեսնելու:

Մի Ժամից հետո յես ու մայրիկս դուրս յեկանք փողոց: Քաղաքում այս ու այն կողմն եյին քայլում մեր զինված բանվորները. նրանց թեմերին կարմիր նշաններ կային: Հեռվից լսվում էր թնդանոթների ձայնը.

— Բո՛մ... Բո՛մ... Բո՛մ...

Մենք հասանք զինվորական հիվանդանոց, բայց չկարողացանք տեսնել պապիս. այդ որը բժիշկները նրա վրտից պիտի հանեյին գնդակը:

— Վռչինչ,— ասաց մայրիկը,— այժմ դու սովորեցիր ճանապարհը և մենակ կգաս պապի մոտ:

Յերկու որից հետո յես մենակ գնացի պապի մոտ: Նա պառկած էր անկողնում: Յերբ յես մոտեցա, նա ինձ համբուրեց.

— Ի՞նչպես ես, պապի. լավ ե՞ս: Մայրիկը բարեվում ե:

— Հա՛, լավ եմ. գնդակն արդեն հանել են վրտիցս... Ի՞նչ լուր ես բերել մեր կովից:

— Մայրիկն ասաց, վոր յերեկ թշնամին

մի տեղից ներս ե մտել քաղաք, բայց մերոնք դուրս են քչել նրանց:

Պապս ուրախացավ, ձեռքով շոյեց թշիկս ու ասաց.

— Դե, մայրիկին կբարեվես. մյուս անգամ վոր գաս, նոր լուրեր կբերես ինձ համար:

Յես վերադարձա տուն յեվ պատմեցի մայրիկիս, ինչ վոր ասաց պապը:

Յերեք որից հետո յես նորից պիտի գնայի պապիս մոտ, բայց մայրս ասաց.—

— Ժան, այսօր չի կարելի գնալ. շատ վտանգավոր ե... Թշնամու թնդանոթների ոտմբերն արդեն մեր թաղն են հասնում...

Յես մնացի տանը, բայց չեյի կարողանում հանգիստ մնալ. չարունակ դուրս եյի նայում պատուհանից, չա՛տ եյի ուզում տեսնել պապիս, բայց մայրիկս չեր թողնում:

Վերջապես, ել չհամբերեցի, դուրս գնացի փողոց ու քայլեցի դեպի հիվանդանոց:

Ո՛հ, այդ որը շատ անհանգիստ եր, ամեն կողմից խումբ-խումբ բանվորներ եյին գնում՝ ուղնելու կովողներին. գնում եյին նույնիսկ կանայք: Չորս կողմից լսվում էր թնդանոթների բռնբռնումը, հրացանների ճարճատյունը: Ոգի մեջ տարածվել էր վառոդի հոտը: Յես հասկանում եյի, վոր թշնամին

արդեն մտել ե քաղաք... ահա թե ինչու մայրիկը չեր թողնում ինձ...

Բայց յես ելի շարունակեցի ճանապարհը: Շատ եյի շտապում. գնում եյի համարյա վազելով: Վերջապես հասա հիվանդանոց ու հեվիհեմբ քարձրացա վերև:

Տեսնեմ՝ պապս չորերը հագած, թեմբին կարմիրը կապած, հրացանն ուսին կանգնած ե մուտքի մոտ:

— Ա՛հ, Ժան, ի՞նչու յեկար—ասաց պապը, համբուրելով ինձ. շատ վտանգավոր ե...

— Մայրիկս չեր թողնում, բայց յես յեկա...

— Լավ չես արել, վոր յեկել ես. բայց վոչինչ, յես քեզ կհասցնեմ մինչեմ մեր տուն, հետո ինքս կգնամ կովի...

Շուտով ինչ վոր մարդ յեկավ, պապիս հանձնեց մի դրոշակ ու մի թուղթ: Պապս թուղթը ծոցը դրեց ու մենք ճանապարհ ընկանք: Յես նկատեցի, վոր պապը դեռ չի բժշկվել. նա կաղում եր, բայց արագ եր քայլում:

Դեռ նորեյինք անցել յերկու փողոց, յերբ մի խումբ զինվորներ անցան. նրանք ուրիշ տեսակի շորերով եյին: Պապս մի քոպե կանդ առավ չվարած.

— Ի՞նչպես.— ասաց նա.— թշնամիները քաղաք են մտել... ու նորից շարժվեց

առաջ, արագացնելով քայլերը:

Հանկարծ յերկու զինվոր յերևացին մեր դիմաց. նրանք ել թշնամու հագուստով եյին:

— Կանդեն!—հրամայեց նրանցից մեկը.

Ու իսկույն հարձակվեցին պապիս վրա: Պապս դիմադրում եր.—նրանք աշխատում եյին խել դրոշակը, բայց նա չեր տալիս: Յես հասա ոգնության, բայց զինվորն ինձ սաստիկ հրեց ու յես վայր ընկա:

Հետո նորից վեր կացա, ու մոտենալով, քաշեցի դրոշակի կարմիր կտորից. քաշեցի ու պոկեցի փայտից...

Պոկեցի գրոշակն ու փախա, ա՛յնպես արագ, ինչպես ծխոք կարող եր թռչել...

Զինվորներից մեկը յետվիցս ընկավ, ուղեք բռնել, բայց ի՞նչպես կարող եր ինձ հասնել: Նա կրակեց իմ յետևից, բայց գնդակը վզգալեն անցավ մոտովս ու դիպավ պատին:

Յես վազեցի փողոցից փողոց. հասա մեր տուն, ու շեշտապառ ընկա մայրիկիս գիրկը.

— Մայրիկ, յես աղատեցի մեր դրոշակը... պապին տարան... թշնամու զինվորները—ասացի հեմալով:

Մայրիկս համբուրեց ինձ:

— Ապրես, Ժան.— ասաց— ուրեմն հայրիկը ճիշտ եր ասում՝ դու քաջ տղա յես. վոր մեծանաս՝ նրա տեղը կբռնես...

Տեխ. խմբագիր՝ Լ. Ոհանյան
Սրբազրիչ՝ Ս. Փարսադանյան

Գլավրիտի լիազոր՝ Կ— 4699. Հրատ. 3969
Պատվեր 86 Տիրած 4000
Թուղթ 74×110 Տպագրական 31½ մամուլ
Մեկ մամուլում 41960 նիշ. Հեղինակային 31½ մամ.
Տրված է արտադրության 9 հունվարի 1937 թ.
Ստորագրված է տպագրության 7 դեկտեմբերի 1937 թ.
[Redacted]

ՊԵՏՀՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ, ԼԵՆԻՆԻ ՓՈՂ. 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0392857

7145

ԳԻՆԸ 20.

209

ԱՐԱՅԻ
ДЕТСКИЕ РАСКАЗЫ
ГИЗ. АРМ. ССР. ЕРЕВАН